

PL-BY-UA
2014-2020

Utila”

eu
consult

PROGRAM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ INTERREG 2021-2027
POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA

Utila sp. z o.o. & EU-Consult sp. z o.o.

WARSZAWA | GRUDZIEŃ 2020

1. Strategia programu: Główne wyzwania rozwojowe i odpowiedzi w zakresie polityki	4
1.1. Obszar objęty programem.....	4
1.2. Podsumowanie głównych wspólnych wyzwań, z uwzględnieniem różnic i nierówności gospodarczych, społecznych i terytorialnych, wspólnych potrzeb inwestycyjnych oraz komplementarności i synergii z innymi formami wsparcia, wniosków z dotychczasowych doświadczeń, jak również strategii makroregionalnych oraz strategii na rzecz basenu morskiego	5
1.3. Uzasadnienie wyboru celów polityki oraz celów specyficznych dla Interreg, odpowiadających im priorytetów, celów szczegółowych oraz form wsparcia, z uwzględnieniem w stosownych przypadkach problemu brakujących połączeń w infrastrukturze	22
2. Priorytety.....	30
2.1. Priorytet: Środowisko	30
Cel szczegółowy: Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku i odporności na katastrofy.....	30
Cel szczegółowy: Promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej.....	34
Cel szczegółowy: Zwiększenie różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim i zmniejszenie zanieczyszczenia	38
2.2. Priorytet: Zdrowie	43
Cel szczegółowy: Poprawa dostępności, skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej poza granicami.....	43
2.3. Priorytet: Turystyka.....	48
Cel szczegółowy: Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych.....	48
2.4. Priorytet: Współpraca.....	54
Cel szczegółowy: Zwiększenie sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz współpracy między obywatelami i instytucjami, zwłaszcza w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i innych barier w regionach granicznych	54
Cel szczegółowy: Budowanie wzajemnego zaufania poprzez zachęcanie do działań ułatwiających kontakty międzyludzkie	58
2.5. Priorytet: Granice	64
Cel szczegółowy: Działania w obszarze zarządzania przekraczaniem granic.....	64

1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA ROZWOJOWE I ODPOWIEDZI W ZAKRESIE POLITYKI

1.1. OBSZAR OBJĘTY PROGRAMEM

Granice obszaru wsparcia wyznaczono na podstawie jednostek NUTS 3 w Polsce¹, a na Białorusi i Ukrainie na podstawie podziału administracyjnego. W Polsce obejmuje następujące podregiony: białostocki, łomżyński, suwalski, ostrołęcki, siedlecki, biały, lubelski, puławski, chełmsko-zamojski, przemyski, rzeszowski, tarnobrzeski, krośnieński. Na Białorusi obszar wsparcia Programu obejmuje: obwód grodzieński, brzeski, miński i homelski, natomiast na Ukrainie w obszarze wsparcia znajdują się następujące jednostki: obwód wołyński, lwowski, zakarpacki, rówieński, tarnopolski i iwanofrankowski.

Wybór jednostek objętych obszarem wsparcia wynika bezpośrednio z wyznaczonego celu programu - wspierania i promowania zintegrowanego rozwoju regionalnego na obszarach sąsiadujących regionów przygranicznych, w tym regionów na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej. Łącznie obszar wsparcia obejmuje około 316 000 km². Jego największa część leży na terytorium Białorusi (44%), a pozostała część na Ukrainie (32%) i w Polsce (24%).

Wielkość obszaru wsparcia powoduje, że jest on zróżnicowany niemal pod każdym względem. Pogranicze trzech krajów charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia, rzadką siecią osadniczą i - głównie w Polsce - dużą liczbą obszarów ochrony przyrody. W połączeniu czynniki te przyczyniają się do stosunkowo wysokiego stopnia zachowania zasobów naturalnych. Równolegle większość obszaru stanowi peryferia krajów, o czym świadczy niższa niż średnia krajowa wartość PKB większości podregionów. Wyjątkiem są tutaj metropolie, których sytuacja ekonomiczna jest bardziej korzystna - dysproporcje między metropoliami a peryferiami są znaczne. W obszarze objętym Programem występują różnice w podstawowych dziedzinach, takich jak edukacja czy administracja publiczna. Zróżnicowanie obszaru wsparcia można dostrzec także w sferze prawa, ustrojów czy zarządzania zadaniami publicznymi. To także region, który doświadczył załamania gospodarczego i kryzysu politycznego. Pomimo istniejących przeciwności podejmowane są wspólne działania i wypracowywane są wspólne rozwiązania.

¹ In accordance with Commission Regulation (EU) 2016/2066 of 21 November 2016 amending the annexes to Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) C/2016/7380.

Współpraca między Polską, Białorusią i Ukrainą trwa od lat, ale partnerstwo w postaci Programu Sąsiedztwa rozpoczęło się w latach 2004-2006. Od 2007 roku jest on kontynuowany jako Program Współpracy Transgranicznej.

1.2. PODSUMOWANIE GŁÓWNYCH WSPÓLNYCH WYZWAŃ, Z UWZGLĘDNIENIEM RÓŻNIC I NIERÓWNOŚCI GOSPODARCZYCH, SPOŁECZNYCH I TERYTORIALNYCH, WSPÓLNYCH POTRZEB INWESTYCYJNYCH ORAZ KOMPLEMENTARNOŚCI I SYNERGII Z INNYMI FORMAMI WSPARCIA, WNIOSKÓW Z DOTYCHCZASOWYCH DOŚWIADCZEŃ, JAK RÓWNIEŻ STRATEGII MAKROREGIONALNYCH ORAZ STRATEGII NA RZECZ BASENU MORSKIEGO

Proces diagnostyczny polegał na analizie społeczno-gospodarczej oraz przeprowadzeniu warsztatów diagnostycznych z przedstawicielami jednostek z obszaru objętego wsparciem w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Ukraina-Białoruś. Pozwoliło to na wyciągnięcie wniosków znajdujących się w tym rozdziale. Informacje o wpływie koronawirusa (COVID-19) na życie mieszkańców obszaru wsparcia opierają się na publicznie dostępnej wiedzy o problemach związanych z funkcjonowaniem krajów Europy Środkowo-Wschodniej w czasie pandemii.

1.2.1 WYZWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

1.2.1.1 DEMOGRAFIA

Obszar wsparcia to w znaczącej części region charakteryzujący się niską gęstością zaludnienia - średnia dla tego obszaru wynosi 80 osób na kilometr kwadratowy. W 2018 roku liczba mieszkańców obszaru wsparcia wynosiła 19 886 000 osób, z czego 31% stanowiły osoby mieszkające w Polsce, 27% na Białorusi i 42% na Ukrainie. W każdym kraju na obszarze wsparcia odnotowuje się proces depopulacji, o czym świadczy zmniejszająca się w ostatnich latach liczba ludności w ostatnich latach. Prognozy demograficzne wskazują na dalsze tendencje spadkowe w liczbie mieszkańców większości jednostek na obszarze wsparcia.

Istotną kwestią wpływającą na popyt na różne usługi socjalne, takie jak opieka senioralna czy opieka zdrowotna, jest struktura wieku mieszkańców. Malejąca liczba ludności i niski przyrost naturalny wpływają na kształt struktury demograficznej - zmniejsza się odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i rośnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Najwyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności odnotowuje się w białoruskiej części obszaru wsparcia. Korzystną sytuację demograficzną na obszarze wsparcia odnotowuje się w podregionach i obwodach, w których znajdują się największe miasta - stolice województw, główne centra usług

publicznych. W Polsce są to podregiony białostocki, lubelski i rzeszowski, na Ukrainie – obwód lwowski, wołyński, zakarpacki i rówieński. Wiąże się to z trendem migracji mieszkańców ze wsi do miast, zwłaszcza tych dających największe szanse rozwojowe.

Niekorzystna sytuacja demograficzna znacznej części obszaru objętego wsparciem w ramach Programu jest silnie związana z niską atrakcyjnością migracyjną i słabym rozwojem gospodarczym, co objawia się poziomem bezrobociem oraz niedoborem wysoko płatnych, specjalistycznych stanowisk pracowniczych. Obszary miejskie są w tym kontekście wyjątkiem (w Polsce - podregiony białostocki, lubelski i rzeszowski, na Ukrainie - obwód lwowski, a na Białorusi - obwód miński). Kluczowym wyzwaniem jest przeciwdziałanie skutkom negatywnych trendów demograficznych. Zatrzymanie niekorzystnych procesów, takich jak wyludnianie się obszaru objętego Programem w wyniku rosnącej liczby osób w wieku emerytalnym i spadku urodzeń, w większości Programu staje się kluczowym wyzwaniem społecznym.

Biorąc pod uwagę strukturę demograficzną obszaru objętego Programem, w ramach Programu należy inwestować w usługi publiczne mające na celu poprawę dobrobytu starzejącego się społeczeństwa oraz łagodzenie skutków niekorzystnej struktury demograficznej ludności, w szczególności poprzez poprawę opieki zdrowotnej ponad granicami oraz atrakcyjności obszaru Programu m.in. poprzez wspieranie lepszego wykorzystania potencjału obszaru objętego Programem, jakim jest wysoka atrakcyjność turystyczna zasobów naturalnych.

1.2.1.2 SYTUACJA GOSPODARCZA I RYNEK PRACY

Sytuację gospodarczą na obszarze Programu charakteryzują duże i pogłębiające się dysproporcje między podregionami i obwodami objętymi Programem a pozostałymi częściami krajów uczestniczących.

Strukturę gospodarczą poszczególnych regionów na obszarze objętym Programem charakteryzuje znaczny udział sektora rolnego w tworzeniu wartości dodanej brutto. W białoruskiej części obszaru objętego Programem, województwie podkarpackim (Polska), a także w obwodzie iwano-frankowskim (Ukraina) występuje stosunkowo duży sektor przemysłowy. Jednak pomimo pewnych regionalnych różnic gospodarczych we wszystkich jednostkach obszaru Programu, udział sektora usług rośnie, a maleje udział sektora I (rolnictwo) i sektora II (przemysł). Takie zmiany w strukturze gospodarczej są typowe dla gospodarek rozwiniętych i rozwijających się.

Najwyższy wskaźnik przedsiębiorczości występuje na obszarze programowym po polskiej stronie granicy, na Ukrainie utrzymuje się on na umiarkowanie wysokim poziomie. Jednakże wśród jednostek obszaru Programu zlokalizowanych na Białorusi wskaźnik przedsiębiorczości jest dość niski. Udział średnich i dużych przedsiębiorstw

pozostaje relatywnie wysoki w jednostkach na Białorusi i Ukrainie, podczas gdy w Polsce dominują małe i mikro przedsiębiorstwa. Warto podkreślić, że województwa lubelskie i podkarpackie oraz obwody brzeski i grodzieński charakteryzują się stosunkowo wysokim poziomem innowacyjności.

W polskiej i białoruskiej części obszaru wsparcia poziom bezrobocia jest zbliżony do tzw. naturalnej stopy bezrobocia. Inaczej jest na terenie ukraińskiej części obszaru wsparcia, gdzie bezrobocie, szczególnie w obwodzie wołyńskim, pozostaje na wysokim poziomie. Ponieważ trendy widoczne na poziomie krajowym na Ukrainie wskazują na znaczny wzrost liczby długotrwale bezrobotnych, istnieje rosnąca potrzeba wdrażania intensywnych działań w celu ograniczenia negatywnych skutków społecznych tego problemu. W latach 2014-2018 najwyższą dynamikę zmian na rynku pracy odnotowano w obwodzie brzeskim na Białorusi, co wskazuje na gwałtowne zmiany, które tam zachodzą. Jednostki obszaru wsparcia znajdujące się w Polsce charakteryzują się stosunkowo stabilną sytuacją. Co alarmujące, rosnąca liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym i policealnym obserwowana jest w prawie wszystkich województwach, podregionach i obwodach (Polska: białostocki, łomżyński, suwalski, ostrołęcki, siedlecki, bialski, puławski, rzeszowski, tarnobrzesci, krośnieński; Białoruś: grodzieński, brzeski, miński i homelski; brak dostępnych danych dla Ukrainy).

Ponadto zdiagnozowane problemy gospodarcze są wyraźnie sprzężone z problemami społecznymi i demograficznymi, których charakter jest wspólny dla wszystkich trzech krajów. Negatywne zjawiska gospodarcze wynikają z odpływu ludności wykształconej, z rosnącego obciążenia demograficznego, dlatego też przeznaczenie środków finansowych i działań naprawczych koncentrujących się na kwestiach gospodarki może być nieefektywne. Jednakże należy podkreślić, że ze względu na istniejące różnice w profilach gospodarczych terenów tworzących obszar wsparcia oraz różnice systemowe istniejące pomiędzy Ukrainą, Białorusią a Polską opracowanie wspólnej strategii rozwoju gospodarczego może być bardzo trudne.

W związku z powyższymi zapisami Program powinien wspierać rozwój współpracy i powiązań ekonomicznych ponad granicami oraz promować działania wspierające rozpoczynanie działalności gospodarczej i zatrudnienie. Wsparcie tego typu działań może pozytywnie wpłynąć na eliminację wspólnych problemów i osiągnięcie synergii.

1.2.1.3 EDUKACJA I ZDROWIE

Usługi edukacji i opieki zdrowotnej mogą zwiększać spójność społeczną i włączenie społeczne na różne sposoby, a więc przyczynić się do rozwoju społecznego. Systemy edukacji w Polsce, na Ukrainie i Białorusi różnią się od siebie. Niemniej jednak we wszystkich badanych jednostkach istnieje wyraźna tendencja zmniejszenia liczby

placówek edukacyjnych, która powiązana jest ze spadkiem liczby uczniów. Należy zwrócić uwagę na to, że liczba studentów szkół wyższych jest wysoka w podregionach lwowskim, lubelskim, rzeszowskim i białostockim. Wynika to z różnorodnych możliwości edukacyjnych, jakie oferują miasta zlokalizowane na terenie tych jednostek. Miasta akademickie cechują się wysoką atrakcyjnością migracyjną - przede wszystkim wśród osób młodych. Rozwój placówek edukacyjnych od poziomu podstawowego do poziomu szkolnictwa wyższego wymaga wsparcia. Wysokiej jakości usługi edukacyjne w połączeniu z dostępem do atrakcyjnych ofert pracy mogą ograniczyć odpływ młodych kadr z obszaru wsparcia do dużych aglomeracji. Ważnym aspektem współpracy w zakresie edukacji jest integracja mieszkańców terenów przygranicznych już od najmłodszych lat. Ze względu na brak zaufania i zauważalną niechęć obywateli krajów obszaru wsparcia wskazane jest podjęcie działań integracyjnych już na etapie edukacji.

Kluczowe znaczenie ma również zdrowie mieszkańców obszaru objętego Programem. Zgony, niezależnie od lokalizacji podregionów czy obwodów, spowodowane są głównie chorobami układu krążenia (w Polsce ich udział w ogólnej liczbie zgonów wynosi 41,5%, na Białorusi - 55,5%, a na Ukrainie - 56,5%) i nowotworami (w Polsce ich udział w ogólnej liczbie zgonów wynosi 26,5%, na Białorusi - 15,7%, a na Ukrainie - 13,4%). Wynika to, po pierwsze, z nasilających się trendów demograficznych i rosnącej liczby osób w wieku poprodukcyjnym, a także widocznych nierówności występujących między podregionami obszaru wsparcia dotyczące dostępności opieki zdrowotnej. Jednym z elementów polityki senioralnej będzie rozwój usług opiekuńczych i zdrowotnych. Po drugie jak pokazują dane statystyczne dotyczące śmiertelności oraz zachorowalności konieczne jest podjęcie działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej i bezpieczeństwa. Na te problemy nakładają się także braki kadrowe - w sektorze medycznym, podobnie jak w innych sektorach, obserwuje się odpływ kadr do innych ośrodków miejskich i regionów o wyższym poziomie potencjału rozwojowego. Nierówności dotyczące dostępności do opieki zdrowotnej objawiają się zróżnicowaną liczbą przychodni, lekarzy i łóżek w szpitalach w odniesieniu do liczby mieszkańców. Po stronie polskiej nierówności te, są najbardziej widoczne ze względu na fakt, że w części podregionów znajdują się miasta wojewódzkie, które często pełnią funkcję regionalnych ośrodków opieki zdrowotnej, obsługujących pacjentów z podregionów sąsiadujących. Po stronie białoruskiej i ukraińskiej dysproporcje między obwodami są znacznie mniejsze. Najlepsza dostępność przychodni (liczba przychodni na 10 tys. ludności) zauważalna jest po stronie polskiej. W obwodach na Białorusi i Ukrainie wskaźnik ten jest niższy o około połowę. Jeśli chodzi o dostępność lekarzy (liczba lekarzy na 10 tys. ludności) nierówności pomiędzy poszczególnymi państwami obszaru wsparcia nie są znaczące, ale odnosząc się do dostępności łóżek w szpitalach odnotowano ich zdecydowanie niższą dostępność po stronie polskiej, niż na Białorusi i Ukrainie.

Warto dodać, że trwająca pandemia koronawirusa (COVID-19) to ogromne zagrożenie dla efektywności opieki zdrowotnej i osób starszych. Szacunkowy czas jej trwania jest nieznany, dlatego należy podjąć długoterminowe środki w celu ochrony miejscowej ludności i pracowników służby zdrowia. W celu przeciwdziałania skutkom trwającej pandemii wskazane jest zacieśnienie i rozwój współpracy transgranicznej pomiędzy służbami medycznymi i ratunkowymi.

Jednym z kluczowych wyzwań obszaru Programu jest potrzeba rozwoju ochrony zdrowia, zwłaszcza seniorów, profilaktyki zdrowia i bezpieczeństwa, dostępu do specjalistów i e-medycyny oraz zacieśnienia współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy lekarzami.

1.2.2 ZASOBY NATURALNE I ICH UŻYTKOWANIE - WYZWANIA PRZESTRZENNE, FUNKcjONALNE I ŚRODOWISKOWE

1.2.2.1 ŚRODOWISKO

Jeśli chodzi o aspekty środowiskowe, obszar wsparcia charakteryzuje się niezadowalającą jakością powietrza. Najczęstszym źródłem zanieczyszczenia jest dostawa paliw do produkcji energii elektrycznej, a następnie przemysł przetwórczy. Dane pozyskane podczas analiz społeczno-ekonomicznych pokazują, że ukraińska część obszaru wsparcia jest głównym emitentem zanieczyszczeń, podczas gdy region Mińska na Białorusi ma najwyższy odsetek zatrzymanych i zneutralizowanych zanieczyszczeń (ponad 90%).

W ostatnich latach zużycie wody w obszarze wsparcia maleje. W niektórych częściach obszaru wsparcia obserwuje się niedostatki w zakresie pokrycia siecią kanalizacyjną. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej jest zdecydowanie największy po stronie białoruskiej. Należy zauważyć, że obszar wsparcia cechuje się pod tym względem znacznym zróżnicowaniem - wartości poziomu skanalizowania są wyższe na obszarach miejskich niż na obszarach wiejskich. Z punktu widzenia jakości środowiska (w tym jakości wód) istotnym wyzwaniem jest zagospodarowanie ścieków - na Białorusi ponad jedna trzecia surowych ścieków trafia do wód. W obwodach brzeskim i mińskim sytuacja jest najgorsza spośród wszystkich analizowanych podregionów i obwodów obszaru wsparcia.

Zużycie energii odnawialnej w obszarze wsparcia, z wyjątkiem obwodu zakarpackiego, w którym znajduje się elektrownia wodna Terebelsko-Rick, jest niskie. Jednym z celów polityki spójności Unii Europejskiej jest ograniczenie emisji, które można osiągnąć poprzez zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Mimo to w ciągu ostatnich pięciu lat w większości jednostek obszaru wsparcia nie nastąpił znaczny

wzrost zużycia zielonej energii - wymaga to podkreślenia biorąc pod uwagę fakt, że ochrona środowiska i zrównoważony rozwój są kluczowymi wartościami Unii Europejskiej. Dostosowanie się do wysokich standardów w tym zakresie na obszarze wsparcia jest bardzo trudne, ponieważ wynika z braków infrastrukturalnych, których przejawem jest niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna i wodociągowa oraz z niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców i interesariuszy funkcjonujących a obszarze wsparcia. Nietraktowanie ochrony środowiska priorytetowo jest widoczne m.in. w niedostatecznej ilości środków finansowych przeznaczonych na wyposażenie sieci infrastrukturalnych, braku dywersyfikacji źródeł energii czy niedostatecznie kontrolowanym wydobywaniu surowców. Przejawami problemów środowiskowych na obszarze wsparcia jest występowanie na tym terenie dzikich wysypisk śmieci, utrzymujący się niski poziom recyklingu odpadów, niski poziom i jakość wód.

Istotnym wyzwaniem dla obszaru objętego Programem jest zatem zanieczyszczenie powietrza i gospodarka ściekowa oraz przejście na gospodarkę niskoemisyjną oraz zwiększenie świadomości ekologicznej interesariuszy i ogółu ludności obszaru objętego Programem.

1.2.2.2 ZASOBY NATURALNE I POTENCJAŁ TURYSTYCZNY

Polska część obszaru wsparcia zdecydowanie odróżnia się od innych krajów dużym udziałem obszarów chronionych w całym obszarze. Podczas gdy w obwodach ukraińskich i białoruskich odsetek obszaru chronionego wynosi do 15%, w Polsce sięga nawet 75%. Jednak obszar wsparcia wszystkich trzech krajów obejmuje wiele cennych obszarów naturalnych. W sumie istnieją 24 parki narodowe - 4 po stronie białoruskiej, 8 po polskiej i 12 po ukraińskiej. Warto również zwrócić uwagę na cenne przyrodniczo obszary objęte sieciami Natura 2000 (w Polsce) i Emerald (na Białorusi i Ukrainie). Należy również zauważyć, że na Ukrainie powierzchnia obszarów chronionych wzrosła w ciągu ostatnich kilku lat, bowiem kolejne obszary obejmowane są różnymi formami ochrony przyrody. Przygraniczne położenie największych chronionych kompleksów przyrodniczych sprzyja tworzeniu transgranicznych sieci ochrony przyrody. Na granicy polsko-białoruskiej rozciąga się Puszcza Białowieska, obejmująca rozległe tereny. Jej większa część, czyli ok. 58% znajduje się na Białorusi. Kolejnym istotnym elementem transgranicznego ekosystemu jest Dolina Bugu, który jednocześnie jest rzeką graniczną trzech państw objętych Programem. Łączna powierzchnia dorzecza to prawie 40 000 km², z czego prawie 50% znajduje się na terenie Polski. Na Białorusi powierzchnia dorzecza wynosi 9 200 km², a na Ukrainie 10 800 km². Dla współpracy w zakresie ochrony środowiska na pograniczu polsko-ukraińskim ważne są także: Polesie

Zachodnie, Roztocze i Beskidy Wschodnie. Stanowią obszar spójny przyrodniczo i kulturowo, a jednocześnie stanowią ważny potencjał turystyczny tych państw².

Te cechy obszaru są ważnymi czynnikami endogenicznymi zwiększającymi jego konkurencyjność. Jakość środowiska naturalnego obszaru transgranicznego jest kluczowym aspektem wysokiej jakości życia mieszkańców, decyduje także o atrakcyjności turystycznej.

Jednakże na jakość środowiska naturalnego może negatywnie wpływać brak skoordynowanych planów zagospodarowania zony ochronnej, a także różnice w systemach ochrony przyrody w krajach współtworzących obszar wsparcia. Utrudnia to podejmowanie wspólnych, jednolitych działań na terenach przyrodniczych leżących w granicach kilku państw. Zauważalny jest znaczny potencjał do poprawy istniejącej sytuacji oraz rozwiązywanie problemów i wyzwań związanych z ochroną środowiska. Jednak ze względu na ogromny potencjał i wysoką atrakcyjność przyrodniczą obszaru wsparcia sprostanie wyzwaniom w tym zakresie może przyczynić się do osiągnięcia społeczno-gospodarczych korzyści rozwojowych. Warto podkreślić, że środowisko naturalne stanowi ogromny walor obszaru wsparcia.

Ze względu na stosunkowo korzystne położenie przyrodniczo-krajobrazowe oraz potencjał historyczno-kulturowy turystyka powinna stanowić ważny element gospodarki obszaru objętego Programem. Obecny udział turystyki w PKB pozostaje niski. Dlatego niezwykle ważne jest zintensyfikowanie działań związanych z promocją turystyki. Jeśli chodzi o ogólne kierunki rozwoju turystyki, pozytywne zjawiska można zaobserwować w Polsce i na Białorusi, gdzie liczba obiektów turystycznych i liczba turystów wzrosła lub pozostała stabilna. Zupełnie inaczej wygląda sytuacja na Ukrainie - w 2018 roku nastąpił znaczący spadek rozwoju turystyki. Częściowo jest to spowodowane niestabilną sytuacją polityczną.

Na obszarze wsparcia istnieje znaczny potencjał turystyczny, który jest unikatowy w skali poszczególnych krajów. Jest to szczególnie widoczne w białoruskiej części obszaru wsparcia, gdzie skupia się 63% obiektów zbiorowego zakwaterowania całego kraju (w 2018 r.). Na Ukrainie baza turystyczna na obszarze wsparcia stanowi jedną trzecią krajowej bazy turystycznej. Warto dodać, że była ona w pełni wykorzystywana w analizowanym okresie. W Polsce obiekty turystyczne są najbardziej rozproszone, dlatego w obszarze wsparcia ich udział wynosi zaledwie 13%. Warto dodać, że generalnie na całym obszarze wsparcia znaczenie gospodarcze turystyki jest znacznie mniejsze niż globalnie. W Polsce turystyka ma najmniejszy udział w PKB w porównaniu

² B. Kawałko, 2011, *Wybrane problemy polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej*, Barometr Regionalny No. 2(24).

z pozostałymi dwoma krajami. Dlatego konieczne jest zintensyfikowanie działań promocyjnych w tej dziedzinie.

Ze względu na istotny wpływ trwającej pandemii COVID-19 (która może okazać się długotrwała) na branżę turystyczną oraz ograniczenia w możliwości prowadzenia działalności turystycznej, a także spadek popytu na usługi turystyczne, należy zwrócić szczególną uwagę na opłacalność rozwoju takich projektów w obszarze wsparcia.

Ze względu na powyższe aspekty, Program powinien wspierać ochronę bioróżnorodności, unikatowej flory i fauny pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego, a także rozwój produktów i usług, które mogą sprzyjać tworzeniu nowych miejsc pracy poprzez wzrost w sektorze turystycznym, promując zarówno potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru objętego Programem.

1.2.2.3 DOSTĘPNOŚĆ I ZARZĄDZANIE GRANICAMI

W dziedzinie infrastruktury transportowej obszaru wsparcia w ostatnich latach nastąpiły znaczące zmiany. Długość dróg w polskiej i białoruskiej części obszaru wsparcia stopniowo rośnie. Nadal zauważalna jest niska gęstość sieci dróg na obszarze wsparcia - szczególnie w części ukraińskiej i białoruskiej. Ponadto należy zwrócić uwagę na niską jakość infrastruktury drogowej po stronie ukraińskiej i białoruskiej obszaru wsparcia. Ponadto zmniejsza się liczba pasażerów korzystających z transportu publicznego na Białorusi i na Ukrainie oraz w województwach podlaskim i lubelskim. Warto jednak również podkreślić, że liczba pasażerów w województwie podkarpackim, a także w obwodach wołyńskim, tarnopolskim i iwano-frankowskim jest znacznie niższa niż w pozostałych analizowanych jednostkach. Jakość infrastruktury transportowej jest ściśle związana z poziomem rozwoju gospodarczego. Infrastruktura stwarza warunki do prawidłowego funkcjonowania całej gospodarki i stymuluje jej rozwój.

Zmniejsza się także liczba używanych przejść granicznych. Występują również braki w infrastrukturze istniejących przejść granicznych, zwłaszcza dla ruchu pieszego i rowerowego. Około 22 milionów osób przekraczających granicę polsko-ukraińską korzysta z 10 przejść granicznych. W 2018 roku granicę polsko-białoruską przekroczone prawie 9 milionów razy korzystając z 8 dostępnych przejść granicznych. Trend liczby przekroczeń granicy polsko-ukraińskiej i polsko-białoruskiej jest rosnący, czym motywowana jest potrzeba tworzenia nowych i usprawniania istniejących przejść granicznych. Konieczna jest również poprawa skuteczności kontroli na przejściach granicznych.

W celu promowania wzmocnienia koordynacji i współpracy transgranicznej oraz biorąc pod uwagę rosnące przepływy migracyjne między Polską, Białorusią i Ukrainą, istotne jest, aby Program wspierał rozwój współpracy w zakresie zarządzania granicami, zwiększając efektywność procedur przekraczania granic,

ale nie należy przy tym zapominać, że większość procedur przekraczania granic jest regulowana przez instytucje centralne (i na poziomie UE) oraz porozumienia międzyrządowe / międzynarodowe.

1.2.2.4 POTENCJAŁ WSPÓŁPRACY

Istniejące asymetrie rozwojowe między Ukrainą, Polską i Białorusią mogą utrudniać współpracę samorządów zarówno w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, istniejących standardów zarządzania, jak i poziomu komercjalizacji gospodarki państwowej. Aspekty, które mogą powodować problemy we wzajemnej przyszłej współpracy, obejmują między innymi nieporównywalne kompetencje władz lokalnych i regionalnych, różnice w zasadach funkcjonowania władz samorządowych w Polsce, na Białorusi i Ukrainie - dotyczy to przede wszystkim możliwości samodzielnego dysponowania środkami własnymi i mienia komunalnego, różnice w konieczności i możliwościach planowania działań na wiele lat, finansowane ze środków publicznych i braku równoważnych, porównywalnych pod względem zakresu kompetencji, instytucji. Aby współpracować z partnerami międzynarodowymi, efektywne współdziałanie wydaje się konieczne do zwiększenia kompetencji jednostek samorządu terytorialnego.

Dotychczas współpraca pokazała, że jest skuteczna i pozytywnie wpływa na integrację transgraniczną i rozwój obszarów przygranicznych. Współpraca międzynarodowa pomiędzy Polską, Ukrainą i Białorusią odbywa się głównie w ramach współpracy Unii Europejskiej z jej wschodnimi partnerami w ramach Partnerstwa Wschodniego oraz Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina.

W latach 2014-2020 Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina jest również realizowany w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program skierowany jest do regionów przygranicznych Polski, Ukrainy i Białorusi. Realizowany jest na obszarze jednostek NUTS 3 po stronie polskiej oraz odpowiadających im jednostek terytorialnych, tj. Obwodów, na Ukrainie i Białorusi. Na realizację zadań w ramach programu 2014-2020 przeznaczono 183 mln euro (ok. 171 mln euro na realizację samych projektów).

Na obszarze wsparcia funkcjonuje 5 euroregionów (Euroregion Bug, Euroregion Karpacki, Euroregion Niemen, Euroregion Puszcza Białowieska oraz nowo utworzony Euroregion Roztocze), które stanowią duży potencjał dla współpracy transgranicznej.

Warto zwrócić uwagę na współpracę transgraniczną jednostek samorządu terytorialnego. Na podstawie badań przeprowadzonych w 2012 roku³ stwierdzono, że 41% badanych polskich samorządów deklaruje aktywną współpracę z Ukrainą,

³ A. Skorupska (2015), *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.

zwłaszcza w zakresie projektów unijnych i zdobywania doświadczeń samorządowych. Współpraca z samorządami Białorusi ma mniejszą skalę. „Dotyczy kontaktów gospodarczych, imprez kulturalnych i turystycznych oraz wymian młodzieży szkolnej”⁴, jednak problem z przekraczaniem granic związany z wizami pozostaje w tym zakresie bez zmian.

Ze względu na wyżej wymienione aspekty, współpraca między różnymi zainteresowanymi stronami ponad granicami, wzmacnianie potencjału administracyjnego, a także działania międzyludzkie powinny stanowić ważną część interwencji Programu.

1.2.3 PODSUMOWANIE GŁÓWNYCH WSPÓLNYCH WYZWAŃ I POTRZEB INWESTYCYJNYCH

Obszar objęty Programem charakteryzuje się wspólnymi problemami, a co za tym idzie wspólnymi wyzwaniami, a w szczególności:

- niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego,
- zaawansowanymi negatywnymi procesami demograficznymi, takimi jak depopulacja i starzenie się społeczeństwa,
- potrzebą przeciwdziałania negatywnym skutkom wynikającym z peryferyjnego położenia części pogranicza Polski, Białorusi i Ukrainy.

Przeciwdziałać im można poprzez wykorzystanie atutu położenia dla rozwijania działalności turystycznej, związanej z udostępnianiem cennych walorów przyrodniczych i kulturowych regionu zarówno dla turystów i gości, jak i wśród miejscowej ludności. Istniejący potencjał naturalny i kulturowy należy chronić i wykorzystywać dla poprawy sytuacji ekonomicznej społeczności obszaru wsparcia. Kolejnym powiązaniem z tym wyzwaniem jest przeciwdziałanie degradacji środowiska przyrodniczego i dalsza ochrona najcenniejszych jego walorów, które stanowią największe jego zasoby. Działania te wpisują się w unijny postulat Europy efektywniej korzystającej z zasobów środowiska.

Jednakże, z punktu widzenia dalszego rozwoju współpracy terytorialnej pomiędzy Polską, Białorusią i Ukrainą w powiązaniu z aktualnymi zidentyfikowanymi problemami obszaru wsparcia konieczne jest także pogłębianie i poprawianie współpracy między mieszkańcami i instytucjami, integracja społeczności oraz pokonywanie barier socjokulturowych. Zachowaniu lokalnej spójności i integracji mieszkańców obszaru

⁴ Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji (2017), Międzynarodowa współpraca samorządów, Warszawa: Kancelaria Senatu.

problemów może nastęrczać granica dzieląca Europę zrzeszoną w Unii Europejskiej od krajów pozostających poza Wspólnotą, dlatego tym ważniejsze jest promowanie i wspieranie silnych, pozytywnych relacji międzyludzkich.

Podstawowym priorytetem, stanowiącym niewątpliwy potencjał obszaru wsparcia, jest środowisko naturalne, któremu towarzyszy także bogate dziedzictwo kulturowe. Ten potencjał turystyczny należy wykorzystać w sposób zrównoważony, aby poprawić sytuację gospodarczą obszaru objętego Programem. Ze względu na istniejące nierówności i problemy, a także wpływ pandemii COVID-19, priorytetowo należy traktować również zdrowie mieszkańców. Należy także poczynić dalsze inwestycje w usprawnienie procedur przekraczania granic, aby wzmocnić istniejące i zbudować nowe połączenia transgraniczne między instytucjami oraz osobami zamieszkującymi pogranicze Polski, Białorusi i Ukrainy.

W celu wzmocnienia oddziaływania Programu należy wdrażać Duże Projekty Infrastrukturalne. Te strategiczne inwestycje będą realizowane w ramach:

- celu polityki nr 2 „Bardziej przyjazna dla środowiska, bezemisyjna Europa”
- celu polityki nr 4 „Silna społecznie Europa”.

1.2.4 CIĄGŁOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ WSPÓŁPRACY

1.2.4.1 WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z POPRZEDNICH DOŚWIADCZEŃ

Współpraca instytucjonalna między Polską, Ukrainą i Białorusią odgrywa istotną rolę w ramach współpracy Unii Europejskiej i jej wschodnich partnerów w ramach Partnerstwa Wschodniego oraz w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina.

W edycji Programu na lata 2014-2020 do dofinansowania wybrano ponad 140 projektów, a blisko 460 instytucji było lub jest w nie zaangażowana.

W okresie 2014-2020 głównymi priorytetami Programu były: dziedzictwo, bezpieczeństwo, dostępność oraz granice. Program na lata 2021-2027 wzmocni istniejące powiązania między trzema krajami i zbuduje nowe w zakresie: środowiska, zdrowia, turystyki, współpracy i granic. Program będzie zatem kontynuacją i pogłębieniem procesów rozwojowych zapoczątkowanych w okresie programowania 2014-2020. Jednak w miarę pojawiania się nowych wyzwań w zakresie współpracy między Polską, Białorusią i Ukrainą, program będzie bardziej dostosowany do potrzeb i będzie miał na celu maksymalizację jego wpływu na obszar objęty Programem. Najpopularniejszymi tematami projektów w tej edycji Programu 2014-2020 były:

- zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego;
- poprawa bezpieczeństwa, w tym ochrony zdrowia;
- zachowanie istniejącego dziedzictwa naturalnego;
- poprawa połączeń transportowych.

Przegląd wniosków wyciągniętych z rocznego sprawozdania z realizacji Wspólnego Programu Operacyjnego Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020 (2016/2017, 2017/2018) dostarczył następujących informacji dotyczących rozwoju strategii:

- Program cieszy się popularnością wśród beneficjentów ze wszystkich 3 krajów - duża liczba organizacji zaangażowanych w składanie wniosków projektowych;
- W pierwszych latach realizacji Programu koncentrowano się na konkursach i kwestiach organizacyjnych;
- W pierwszym naborze największym zainteresowaniem beneficjentów cieszyły się działania w priorytetach Dziedzictwo i Bezpieczeństwo (w tym ochrona zdrowia i usługi socjalne);
- Dobra współpraca między krajami partnerskimi prowadząca do stabilnych i trwałych partnerstw;
- Zgłoszono drobne problemy związane z użytkowaniem oprogramowania e-aplikacji przez wnioskodawców;

- Niewystarczająca korelacja między projektami w ramach tego samego priorytetu (projekty są zazwyczaj realizowane „na zasadzie indywidualnej”, bez uwzględniania szerszego kontekstu Programu).

1.2.4.2 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROGRAMU

Aby osiągnąć pozytywne synergie, konieczne jest dalsze utrzymywanie powiązań tematycznych i przestrzennych między różnymi interwencjami zarówno na poziomie ponadregionalnym, jak i regionalnym. Uzyskanie i utrzymanie korzyści wynikających z bieżącej realizacji programów i projektów na obszarze Programu jest możliwe tylko wtedy, gdy w przyszłości zostanie zachowana komplementarność interwencji. Pomoże to utrzymać pozytywny kierunek długoterminowych zmian społeczno-gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych i innych.

1.2.4.2.1 Strategie i programy UE

W zakresie zaplanowanych inwestycji priorytetowych konieczne jest także nawiązanie do dokumentów strategicznych Unii Europejskiej. Jednym z kluczowych dokumentów jest *Strategia w kierunku zrównoważonej Europy do 2030 r.* Głównymi założeniami tej Strategii są:

- Od gospodarki linearnej do gospodarki o obiegu zamkniętym
- Zrównoważenie „od pola do stołu”
- Energia, budownictwo i mobilność gotowe na wyzwania przyszłości
- Zagwarantowanie przemiany sprawiedliwej Europy ze społecznego punktu widzenia.

Unia Europejska zobowiązała się do dążenia w kierunku Europy gospodarczo zrównoważonej, w której ludzie „żyją dobrze w granicach możliwości naszej planety”. W tym kontekście zaplanowane w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2021 - 2027 priorytety inwestycyjne mające na celu promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej, dostosowanie się do zmian klimatu oraz szeroko pojęta ochrona przyrody, środowiska i krajobrazu są kluczowe. Widoczne powiązanie występuje pomiędzy priorytetami inwestycyjnymi a celami 1. „Od gospodarki linearnej do gospodarki o obiegu zamkniętym”, 3. „Energia, budownictwo i mobilność gotowe na wyzwania przyszłości”.

Warto również wspomnieć, że Wieloletnie Ramy Finansowe, wzmocnione przez instrument NextGenerationEU, będą głównym europejskim narzędziem służącym tworzeniu miejsc pracy i naprawianiu bezpośrednich szkód spowodowanych pandemią COVID-19 przy jednoczesnym wspieraniu zielonych i cyfrowych priorytetów Unii. Jest zbudowany na trzech filarach:

- Filar 1: Wspieranie państw członkowskich w odbudowie
- Filar 2: Pobudzenie gospodarki i pomoc dla prywatnych inwestycji
- Filar 3: Wyciągnięcie wniosków z kryzysu

Filar pierwszy obejmuje instrumenty wspierające wysiłki państw członkowskich na rzecz odbudowy, naprawy i wyjścia z kryzysu silniejszymi. Drugi filar zakłada wsparcie działań mających na celu pobudzenie inwestycji prywatnych i wsparcie przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji. Ostatni filar obejmuje wzmocnienie kluczowych programów UE, aby wyciągnąć wnioski z kryzysu i wzmocnić rynek i zwiększyć jego odporność, a także przyspieszyć transformację ekologiczną i cyfrową. W tym kontekście działania zaplanowane w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2021-2027 służą również cyfryzacji (np. W ochronie zdrowia), wspieraniu turystyki (tworzenie miejsc pracy), środowisku poprzez promocję adaptacji do zmian klimatu, zrównoważonej zarządzaniu wodami oraz zwiększaniu różnorodności biologicznej i ograniczaniu zanieczyszczeń.

Należy także zwrócić uwagę na strategię makroregionalne: Strategię Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego oraz pozostającą w fazie projektowej Strategię Karpacką.

Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego opiera się on na trzech głównych filarach tematycznych: ochrona morza, wzrost integracji regionu i wzrost dobrobytu oraz podstawie horyzontalnej. W kontekście planowanych priorytetów rozwojowych w Programie Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na uwagę zasługuje obszar skoncentrowany na wzroście integracji w regionie w ramach, którego zaplanowano cele mające wpływać na poprawę rynków energii oraz poprawę współpracy w obszarze zwalczania przestępczości transgranicznej, co wprost powiązane jest z priorytetem "Środowisko" oraz priorytetem "Granice" Programu Współpracy Transgranicznej.

Z kolei Strategia Karpacka jest projektem strategii makroregionalnej mogącej znacząco przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa na wschodniej granicy UE i jej stabilizacji. Obecnie funkcjonuje przede wszystkim w wymiarze politycznym. Jednak jej projekt zakłada wdrożenie szeregu celów dotyczących zarówno w zakresie rozwoju społeczno-ekonomicznego, jak i środowiskowego. Zarówno projekt Strategii Karpackiej, jak i Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina przewidują, że wspólne potencjały i wyzwania rozwojowe krajów i regionów przygranicznych stwarzają szansę zacieśnienia współpracy gospodarczej w celu zwiększenia konkurencyjności sektorów gospodarki strategicznych dla makroregionów i regionów przygranicznych, biorąc pod uwagę ich unikalne endogeniczne zasoby i wartości przyrodnicze, środowiskowe i kulturowe.

Na uwagę zasługuje także Europejski Fundusz Społeczny (EFS). W ramach EFS finansowane są inicjatywy promujące wysoki poziom zatrudnienia, równe szanse dla mężczyzn i kobiet, zrównoważony rozwój oraz spójność gospodarczą i społeczną. Ponadto jego komponenty dają możliwość stosowania innowacyjnych rozwiązań w podejściu transgranicznym, na przykład w celu wspierania mobilności pracowników w Europie oraz w celu pomocy państwom członkowskim w systemach zdrowotnych. W zakresie współpracy ponadnarodowej wsparcie działań na rzecz ochrony zdrowia oraz rynków pracy z EFS jest kompatybilne z priorytetami Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina.

W odniesieniu do sytuacji pandemii spowodowanej wirusem COVID-19 na świecie i w Europie należy zwrócić uwagę, że komplementarność pomiędzy EFS a Programem jest konieczna. Realizacja priorytetów Programu przyczyni się do zwrócenia uwagi na problematykę zdrowia i jego ochrony, co w konsekwencji może spowodować zwiększenie odporności obywateli, a także może zachęcić prowadzenie zdrowego stylu życia, uzupełniając w ten sposób działania w ramach EFS.

W zakresie zarządzania granicami Program jest zgodny z założeniami Funduszu Azylu, Migracji i Integracji. Jego celem jest przyczynienie się do efektywnego zarządzania przepływami migracyjnymi, realizacji, wzmocnienia i rozwoju wszystkich elementów wspólnej polityki europejskiej w sprawie azylu i wspólnej europejskiej polityki imigracyjnej zgodnie z odpowiednim dorobkiem prawnym UE, zasadą solidarności i sprawiedliwego podziału odpowiedzialności, przy pełnym poszanowaniu zobowiązań Unii i państw członkowskich, prawa międzynarodowego oraz praw i obowiązków Unii wynikających z zasad objęte zakresem Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

Kolejnym uzupełniającym instrumentem wsparcia może być Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego, którego celem jest zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa w Unii Europejskiej przy jednoczesnym ułatwieniu legalnych podróży dzięki jednolitej i wysokopoziomowej kontroli granic zewnętrznych oraz dzięki efektywnemu rozpatrywaniu wniosków wizowych Schengen, zgodnie z zobowiązaniem Unii do poszanowania podstawowych wolności i praw człowieka. Komplementarność w zakresie wymienionych możliwości finansowania ze środków Unii Europejskiej ze względu na graniczny charakter obszaru Programu jest kluczowa dla możliwości osiągnięcia założonych celów szczegółowych w ramach priorytetów Programu Współpracy Transgranicznej - Granice i Współpraca.

Program będzie również uzupełnieniem Funduszu Zintegrowanego Zarządzania Granicami (FGR), którego celem jest efektywne zarządzanie przekraczaniem granic zewnętrznych oraz rozwiązywanie problemów migracyjnych i potencjalnych przyszłych zagrożeń na tych granicach, przyczyniając się w ten sposób do zwalczania poważnej przestępczości w kontekście transgranicznym. wymiar (np. przemyt migrantów, handel

ludźmi i terroryzm) oraz zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego w UE, przy jednoczesnym pełnym poszanowaniu praw podstawowych i w sposób zapewniający swobodny przepływ osób Unia Europejska. Program obejmuje działania związane z lepszym monitorowaniem granic i podnoszeniem wydajności służb granicznych i celnych.

1.2.4.2.2 Strategie krajowe i programy finansowane przez UE

Należy także podkreślić, że podobnie jak w okresie programowania 2014-2020 cele tematyczne i priorytety Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina pozostaną komplementarne z szerszymi priorytetami rozwojowymi trzech państw, których tereny należą do obszaru wsparcia. Program jest zgodny z następującymi długoterminowymi strategiami narodowymi:

- w Polsce: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności” - dokument ten wskazuje na konieczność ukierunkowania rozwoju na poprawę konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, osiągnięcia zrównoważonego rozwoju potencjału polskich regionów, realizacji skuteczności i efektywności państwa.;
- In Ukraine: Ukraine's Development Strategy until 2030 - the document aims to achieve European living standards and a dignified position of Ukraine on a global scale;
- In Belarus: The National Strategy for Sustainable Social and Economic Development of the Republic of Belarus for the period until 2030 - the document aims to provide high living standards for residents and conditions for harmonious individual development through the transition to a high-performance economy based on knowledge and innovation, while maintaining a friendly environment for future generations.

W przypadku polskiej części obszaru Programu zachowana zostanie komplementarność z programami regionalnymi (regionalne programy operacyjne) i krajowymi (np. „Polska Wschodnia 2020+”). Kluczowym elementem PO „Polska Wschodnia 2020+”, jeśli zostanie przyjęty, pozostanie osiągnięcie wymiernych efektów gospodarczych związanych z rozwojem przedsiębiorczości i wzrostem poziomu inwestycji prywatnych w makroregionie. Istotne pozostaną również aspekty związane z poprawą jakości życia mieszkańców. Są one wyraźnie powiązane z priorytetami „Współpraca” i „Turystyka”, które zakłada wdrażanie programu współpracy transgranicznej. Osiągnięte dotychczas efekty dzięki realizacji PO Polska Wschodnia 2014-2020 pozwoliły w znaczący sposób ograniczyć lub pokonać część zidentyfikowanych barier rozwojowych, a także wesprzeć konkurencyjność i innowacyjność regionów.

1.2.4.2.3 Strategie regionalne

Program będzie realizowany we współpracy z regionami z obszaru wsparcia, co zwiększy szanse na zapewnienie komplementarności z celami i strategiami rozwoju regionów w tym województw: podlaskiego, mazowieckiego, podkarpackiego (do 2030 r.) i lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.), Strategią Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Województwa Podkarpackiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego, Obwodu Brzeskiego na lata 2021-2027. Komplementarne są także z dotychczasowymi zapisami Strategii Rozwoju obwodu Lwowskiego, Wołyńskiego, Zakarpackiego, Rówieńskiego, Iwano-frankowskiego czy Tarnopolskiego, a także strategiami zrównoważonego rozwoju obwodu Brzeskiego, Grodzieńskiego, Homelskiego i Mińskiego na lata 2016-2025. Wszystkie te dokumenty mają na celu działania na rzecz szeroko pojętego rozwoju społeczno-gospodarczego w skali regionalnej oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

Należy zwrócić uwagę na to, że zachowania komplementarności między wskazanymi powyżej programami i strategiami ponadnarodowymi, narodowymi i regionalnymi jest konieczne ze względu na ograniczony budżet programów, co powoduje, że są one niewystarczające do realizacji wszystkich wyzwań i problemów. Każdy z nich koncentruje się na najważniejszych kwestiach. Osiągnięcie ich celów może ułatwić osiągnięcie efektu synergii, co może doprowadzić do sprawnej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej obszaru wsparcia, a w efekcie do rozwiązywania na obszarze wsparcia wspólnych problemów uznanych za ważne dla państw uczestniczących w Programie.

1.3. UZASADNIENIE WYBORU CELÓW POLITYKI ORAZ CELÓW SPECYFICZNYCH DLA INTERREG, ODPOWIADAJĄCYCH IM PRIORYTETÓW, CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH ORAZ FORM WSPARCIA, Z UWZGLĘDNIENIEM W STOSOWNYCH PRZYPADKACH PROBLEMU BRAKUJĄCYCH POŁĄCZEŃ W INFRASTRUKTURZE

Tabela 1. Uzasadnienie wyboru celu polityki 2 i jego celów szczegółowych

Wybrane cele polityki lub wybrane cele specyficzne dla Interreg	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
Cel polityki 2: Bardziej ekologiczna, niskoemisyjna Europa	Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na katastrofy	Środowisko	Skutki zmian klimatu, zwłaszcza wzrost temperatury, częstotliwości i nasilenia zjawisk ekstremalnych, występujące w ostatnich kilku dekadach pogłębiają się. Na obszarze wsparcia podejmuje się także niewystarczające działania związane z adaptacją do zmian klimatu. Analiza społeczno-ekonomiczna obszaru objętego Programem wskazuje, że wzrost produkcji energii elektrycznej i niedostateczne wykorzystanie energii odnawialnych w większości podregionów (zwłaszcza w obwodach: wołyńskim, lwowskim, iwano-frankowskim, rówieńskim na Ukrainie oraz we wszystkich obwodach na Białorusi, a w Polsce w województwie mazowieckim) udział energii ze źródeł odnawialnych w całkowitej produkcji energii wynosi od 0 do 5%. Warto dodać, że widoczny jest wzrost zanieczyszczenia powietrza w niektórych podregionach/obwodach (zwłaszcza w lubelskim, chełmsko-zamojskim, rzeszowskim, tarnobrzeskim, krośnieńskim, suwalskim, lwowskim i brzeskim). Warsztaty diagnostyczne pokazały, że świadomość ekologiczna mieszkańców jest niewystarczająca. W celu zminimalizowania szkód związanych ze skutkami zmian klimatycznych proponuje się podjęcie działań adaptacyjnych. Na proces ten składa się wiele elementów - efektywność energetyczna, energia odnawialna, zrównoważona gospodarka wodna, a także gospodarka o obiegu zamkniętym czy redukcja zanieczyszczeń, a także zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców. Każdy z tych aspektów wymaga znaczącej poprawy w obszarze objętym Programem. Dlatego należy promować przystosowanie się do zmiany klimatu. Ma to szczególne

		<p>znaczenie w dobie obecnych zagrożeń na świecie - coraz częstszych susz, pożarów czy globalnego ocieplenia. Ważnym elementem są również działania mające na celu uświadomienie mieszkańcom konieczności adaptacji do zmian klimatu, nie tylko na poziomie ogółu społeczeństwa, ale także na poziomie indywidualnych gospodarstw domowych, ze względu na ogrzewanie słabymi paliwami oraz nadmierne wytwarzanie odpadów i niski stopień ich ponownego wykorzystania.</p> <p>Założenia celu szczegółowego są spójne celem polityki 2: Bardziej ekologiczna, niskoemisyjna Europa, który zakłada m.in. przystosowania się do zmian klimatu oraz zarządzanie ryzykiem, a także prowadzenie niskoemisyjnej gospodarki przyjaznej środowisku oraz zmianę zachowań na proekologiczne.</p>
Promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej	Środowisko	<p>Mimo spadkowej tendencji w zakresie zużycia wody ogółem na terenie obszaru wsparcia, zalecane jest stałe promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej, aby sytuacja w tym zakresie stale się poprawiała. Analiza społeczno-gospodarcza pokazuje także, że zwiększa się odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, jednakże na obszarach wiejskich odsetek ten jest niski (w większości podregionów <40%). Wydajność oczyszczalni ścieków w niektórych podregionach na obszarze objętym Programem spada. Z uwagi na te aspekty proponuje się działania promujące zrównoważoną gospodarkę wodną. Pozwoli to zminimalizować zużycie zasobów wody słodkiej, które są wyczerpywalne, a co za tym idzie niezbędna jest szczególna dbałość o zrównoważone korzystanie z nich w trosce o losy przyszłych pokoleń. Szczególną uwagę należy zwrócić na zrównoważone wykorzystanie zasobów wodnych. Bardzo ważne jest promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej w indywidualnych gospodarstwach domowych, np. w postaci małych obiektów retencyjnych.</p> <p>Założenia celu szczegółowego są spójne celem polityki 2: Bardziej ekologiczna, niskoemisyjna Europa, który zakłada m.in. wspieranie niebieskich inwestycji, gospodarkę przyjazną środowisku oraz stabilny wzrost gospodarczy powiązany z racjonalną gospodarką zasobami środowiskowymi (w tym wodnymi) oraz zmianę zachowań na proekologiczne.</p>
Zwiększenie różnorodności	Środowisko	<p>Realizacja celu jest szczególnie istotna z uwagi na stałe dogęszczanie miast, a co za tym idzie, zabudowywanie terenów czynnych biologicznie. Warsztaty diagnostyczne i analiza</p>

	biologicznej, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim i zmniejszenie zanieczyszczenia	<p>społeczno-ekonomiczna pokazały problemy związane z brakiem skoordynowanych wspólnych planów zarządzania strefami ochronnymi oraz różnicami w systemach ochrony przyrody pomiędzy państwami. Pomimo występowania obszarów szczególnie chronionych, istotne jest zwiększenie liczby terenów zielonych na obszarze objętym Programem, co zniweluje generowane zanieczyszczenia i znacznie zwiększy bioróżnorodność. Szczególnie istotna jest ochrona korytarzy ekologicznych i naturalnych siedlisk, a także promowanie przywracania im warunków do prawidłowego funkcjonowania ekosystemów poprzez wspomaganie naturalnych procesów, które zostały zakłócone. Tworzenie nowych lub połączenie przerwanych korytarzy ekologicznych również pozytywnie wpływa na zwiększenie bioróżnorodności. Zielona infrastruktura jest ważnym elementem środowiska miejskiego, które dzięki niej staje się bardziej atrakcyjne i przyjazne dla mieszkańców. Proponuje się także promować obiekty małej retencji oraz rośliny o wysokiej intercepcji.</p> <p>Założenia celu szczegółowego są spójne celem polityki 2: Bardziej ekologiczna, niskoemisyjna Europa, który zakłada m.in. wspieranie zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarkę przyjazną środowisku oraz stabilny wzrost gospodarczy powiązany z racjonalną gospodarką zasobami środowiskowymi oraz zmianę zachowań na proekologiczne.</p>
--	---	---

Tabela 2. Uzasadnienie wyboru celu polityki 2 i jego celów szczegółowych

Wybrane cele polityki lub wybrane cele specyficzne dla Interreg	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
	Poprawa dostępności,	Zdrowie	Brak transgranicznych procedur ratunkowych oraz personelu medycznego, a także tendencja spadkowa liczby dostępnych łóżek szpitalnych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców to jedne

Cel polityki 4: Bardziej społeczna Europa	skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej ponad granicami		<p>z głównych wyzwań obszaru objętego Programem w zakresie ochrony zdrowia. Konieczne w tym procesie jest również uwzględnianie sytuacji kryzysowych. Ponadto opieka zdrowotna powinna funkcjonować w ramach zintegrowanego systemu, gwarantującego skoordynowaną opiekę oraz zapobiegającego zbędnym wydatkom. Ociążenie ostrego dyżuru w wyniku lepiej zaplanowanego systemu ochrony zdrowia jest ważnym aspektem, którego działanie należy usprawnić. Analiza społeczno-ekonomiczna wykazała, że główną przyczyną zgonów na obszarze objętym Programem, niezależnie od lokalizacji obwodów czy województw, są choroby układu krążenia (w Polsce ich udział w ogólnej liczbie zgonów wynosi 41,5%, na Białorusi - 55,5%, a na Ukrainie - 56,5%) oraz nowotwory (w Polsce ich udział w ogólnej liczbie zgonów wynosi 26,5%, na Białorusi - 15,7%, a na Ukrainie - 13,4%) we wszystkich regionach, a może mieć to związek między innymi z zanieczyszczeniem środowiska. Należy również zwrócić uwagę, że wyniki diagnozy wskazują na krótszą długość życia osób zamieszkujących duże ośrodki miejskie względem tych, w których stopień zurbanizowania jest niższy. Ze względu na wymienione problemy niezbędne jest podjęcie działań w celu zapewnienia lepszego dostępu do profilaktyki, diagnostyki oraz specjalistycznej opieki medycznej, w tym geriatrycznej i paliatywnej. Dla zwiększenia powszechnego dostępu do opieki zdrowotnej możliwym w ramach tego celu działaniem jest również wprowadzanie rozwiązań z zakresu informatyzacji zakładów opieki zdrowotnej.</p> <p>Trwająca pandemia koronawirusa (COVID-19) zwróciła szczególną uwagę na nowe wyzwania, związane z występowaniem nieprzewidywalnych epidemii i pandemii. Jest to problem oddziałujący ponad granicami państw, w związku z tym wskazane jest podejmowanie współpracy w celu minimalizacji oddziaływania zagrożeń na ludność mieszkającą na obszarach przygranicznych. Jednocześnie raz nawiązana współpraca procentuje, podczas przyszłych podobnych zdarzeń.</p>
	Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji	Turystyka	Wielokulturowość obszaru, istnienie tradycji ludowych, ludowych rzemiosł oraz materialnych zasobów dziedzictwa historycznego i kulturowego oraz unikalnych walorów przyrodniczych to ogromny potencjał, który należy wspierać, aby zwiększyć znaczenie sektora turystycznego na obszarze wsparcia. Obszary przygraniczne Polski, Białorusi i Ukrainy stanowią obszar spójny przyrodniczo i kulturowo, a jednocześnie stanowią ważny potencjał turystyczny. Działania

	społecznej i rozwoju innowacji społecznych	<p>podejmowane w tym kierunku mogą stanowić remedium na rozwarstwienie ekonomiczne ludności i odradzanie się konfliktów o podłożu historycznym. Dodatkowo należy mieć na uwadze zagrożenia, jakie niesie ze sobą zaniechanie działań w tym obszarze – polaryzację ludności oraz zanik obiektów kulturowych w wyniku braku inwestycji w zabytki. Obecnie nie istnieje system wspólnego zarządzania obszarami dziedzictwa historycznego i kulturowego.</p> <p>Due to the significant impact ongoing pandemic COVID-19 (which may turn out to be long-lasting) on the tourism industry and the limitations in the possibility of conducting tourism activities, as well as the decline in demand for tourist services, particular attention should be paid to the directions of development of such projects in the support area. It is proposed to take measures to support entrepreneurs in order to help them find their way in the new reality of tourism.</p> <p>Ze względu na znaczący wpływ trwającej pandemii COVID-19 (która może okazać się długotrwała) na branżę turystyczną oraz ograniczenia możliwości prowadzenia działalności turystycznej, a także spadek popytu na usługi turystyczne, należy zwrócić szczególną uwagę na wspieranie tego rodzaju projektów na obszarze wsparcia. Proponuje się podjęcie działań wspierających przedsiębiorców, aby pomóc im odnaleźć się w nowej rzeczywistości branży turystycznej.</p>
--	--	---

Tabela 3. Uzasadnienie wyboru celów polityki Interreg 1 i 2 i ich celów szczegółowych

Wybrane cele polityki lub wybrane cele specyficzne dla Interreg	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
Cel Interreg 1. Lepsze zarządzanie Interreg	Zwiększenie sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz współpracy między obywatelami i instytucjami, zwłaszcza w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i	Współpraca	<p>Ze względu na wynikające z analizy społeczno-gospodarczej problemy związane z barierami prawnymi i administracyjnymi oraz niewystarczającą współpracą między samorządami na obszarze wsparcia (41% badanych polskich samorządów deklaruje aktywną współpracę z Ukrainą⁵, zdecydowanie mniej deklaruje współpracę ze stroną białoruską). Program będzie miał na celu stymulowanie i wspieranie rozwoju transgranicznych powiązań między instytucjami, organizacjami pozarządowymi i obywatelami.</p> <p>Spowoduje to stopniowe zmiany w funkcjonowaniu administracji publicznej, co może ułatwić współpracę z mieszkańcami i instytucjami. Skoncentrowanie się na zwiększaniu potencjału instytucjonalnego doprowadzi do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.</p> <p>Dotychczasowa współpraca transgraniczna opierała się przede wszystkim na sformalizowanych działaniach, takich jak euroregiony czy współpraca w ramach projektów finansowanych ze środków UE. Na obszarze wsparcia funkcjonuje 5 Euroregionów (Euroregion Bug, Euroregion Karpacki, Euroregion Niemen, Euroregion Puszcza Białowieska oraz nowo utworzony Euroregion Rostocze), które stanowią duży potencjał współpracy transgranicznej.</p>

⁵ A. Skorupska (2015), *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.

	innych barier w regionach granicznych;		Warto stymulować ruchy oddolne i inne istniejące instytucje, które mają duży potencjał do rozwoju współpracy m.in. przedsiębiorcy lub organizacje pozarządowe z poszczególnych krajów.
	Budowanie wzajemnego zaufania poprzez zachęcanie do działań ułatwiających kontakty międzyludzkie	Współpraca	Współpraca społeczności to ogromna szansa rozwoju dla wszystkich trzech partnerów Programu. Istniejąca współpraca transgraniczna między organizacjami pozarządowymi, mieszkańcami i przedsiębiorcami nie jest bardzo intensywna, ale brakuje danych, aby jasno określić jej skalę i charakter. Podkreśla się jednak, że współpraca transgraniczna opiera się przede wszystkim na już omówionych formalnych działaniach, takich jak euroregiony czy współpraca w ramach projektów finansowanych przez UE, ale nie na ruchach oddolnych. Do nawiązania długoterminowej współpracy niezbędne są wszelkiego rodzaju interakcje między społecznościami z obszaru Programu. Pod tym względem również niskobudżetowe działania lokalne mogą być bardzo przydatne. Podejmowanie takich działań może znacząco wpłynąć na wzrost zaufania i nawiązywanie kontaktów międzyludzkich pomiędzy mieszkańcami obszaru objętego Programem.
Cel Interreg 2. Bezpieczniejsza i lepiej chroniona Europa	Działania w obszarze zarządzania przekraczaniem granic	Granice	<p>Obszar objęty Programem stoi przed ważnym wyzwaniem, jakim jest usprawnienie funkcjonowania systemu przejść granicznych.</p> <p>Zdiagnozowano problemy związane z niewystarczającą ilością przejść granicznych i długo trwającymi odprawami, skutkującymi długim czasem oczekiwania na polsko – ukraińskich i polsko – białoruskich przejściach granicznych. Na obszarze wsparcia zdarzają się także przypadki nielegalnego przekraczania granic. Wskazane bariery wpływają negatywnie na sprawne zarządzanie i sprawną obsługę osób przekraczających granice państw obszaru wsparcia, a co za tym idzie utrudnia to m.in. rozwój turystyki przygranicznej oraz nawiązywanie trwałych relacji pomiędzy mieszkańcami pogranicza</p> <p>Biorąc pod uwagę planowane zwiększenie pozostałych środków unijnych przeznaczonych na zarządzanie granicami, a także doświadczenia z perspektywy 2007-2013 i 2014-2020, proponuje się nie wspierać działań infrastrukturalnych w ramach tego celu. Projekty powinny koncentrować się na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukierunkowane inwestycje w niezbędny sprzęt i materiały,

- wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk, wspólne szkolenia,
- stworzenie wspólnych procedur dla szybszej i bezpieczniejszej kontroli granicznej i przekraczania granic.

Cel szczegółowy jest spójny z założeniami Funduszu Zintegrowanego Zarządzania Granicami, którego celem jest efektywne zarządzanie przekraczaniem granic zewnętrznych oraz sprostanie wyzwaniom migracyjnym i potencjalnym przyszłym zagrożeniom na tych granicach, przyczyniając się tym samym do zwalczania przestępczości o wymiarze transgranicznym (np. przemyt migrantów, handel ludźmi i terroryzm) oraz zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego w UE, przy jednoczesnym pełnym poszanowaniu praw podstawowych oraz zapewniając swobodny przepływ osób w UE .

2. PRIORYTETY

2.1. PRIORYTET: ŚRODOWISKO

W ramach tego priorytetu zakłada się wsparcie działań infrastrukturalnych.

CEL SZCZEGÓŁOWY: PROMOWANIE DOSTOSOWANIA DO ZMIAN KLIMATU, ZAPOBIEGANIE RYZYKU I ODPORNOŚCI NA KATASTROFY

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

W ramach celu szczegółowego związanego z promocją dostosowania do zmian klimatu, zapobieganiem ryzyku i odpornością na klęski żywiołowe zakłada się realizację działań tematycznych takich jak:

1. Promocja i realizacja działań związanych z gospodarką niskoemisyjną i odpornością na zmiany klimatu.

Ze względu na globalnie postępujące zmiany klimatyczne proponuje się podejmowanie działań w celu zapewnienia dobrych warunków do życia. Konieczne jest udzielenie odpowiedniego wsparcia w celu promowania gospodarki niskoemisyjnej i działań adaptacji do zmian klimatu np. w formie opracowywania i wdrażania strategii, rozwiązań, programów i projektów infrastrukturalnych w celu zwiększenia gotowości i zdolności adaptacyjnych społeczeństwa na obszarze objętym Programem. Zakładane są również działania związane z promocją gospodarki niskoemisyjnej wśród mieszkańców obszaru wsparcia. Wpłyną one pozytywnie na świadomość mieszkańców odnośnie ekonomicznych i środowiskowych korzyści wynikających ze stosowania tego rodzaju rozwiązań.

2. Wsparcie wspólnych działań w zakresie dostosowania do zmian klimatu oraz ochrony przed zagrożeniami związanymi z klimatem dotyczące: powodzi, suszy, erozji oraz zarządzanie ryzykiem w tym zakresie

W związku z występującymi zmianami klimatycznymi niezbędne jest przeznaczenie odpowiednich środków na działania mające na celu dostosowanie się do tych zmian, przeciwdziałanie powodziom, suszom, erozji oraz zarządzanie ryzykiem w tym zakresie np. w formie opracowywania i wdrażania strategii, rozwiązań, programów, innowacyjnych projektów związanych z zwiększaniem świadomości i ochroną ludności m.in. poprzez tworzenie systemów i infrastruktury do celów zarządzania klęskami i

katastrofami. Działanie te mają na celu zwiększenia gotowości i zdolności adaptacyjnych społeczeństwa na obszarze wsparcia. Efektem realizacji działań w tym zakresie będzie promocja dostosowania do ryzyka związanego z powodziami, suszami i erozją i minimalizacja ich skutków.

3. Wsparcie wspólnych działań w zakresie dostosowania do zmiany klimatu oraz ochrona przed zagrożeniami związanymi z klimatem dotyczące: pożarów, oraz zarządzanie ryzykiem w tym zakresie

Na skutek występujących zmian klimatycznych zwiększającego się zagrożenia pożarowego proponuje się przeznaczenie odpowiednich środków na działania mające na celu dostosowanie do tych zmian, przeciwdziałanie pożarom oraz zarządzanie ryzykiem w tym zakresie np. w formie opracowywania i wdrażania strategii, rozwiązań, programów i projektów innowacyjnych projektów związanych z zwiększaniem świadomości i ochroną ludności m.in. poprzez tworzenie systemów i infrastruktury do celów zarządzania klęskami i katastrofami. Efektem realizacji działań w tym zakresie będzie promocja dostosowania do ryzyka związanego z pożarami i minimalizacja skutków takich zdarzeń.

4. Wspólne zapobieganie zagrożeniom wywołanym działalnością człowieka, np. awariami przemysłowymi, oraz zarządzanie ryzykiem w tym zakresie

W związku z potencjalnymi zagrożeniami na obszarze wsparcia proponuje się podjąć działania w zakresie wzmocnienia odporności na skutki katastrof antropogenicznych. Będą one miały przełożenie na realizację konkretnych projektów w tym zakresie, a co za tym idzie uświadamianie i zapobieganie tego typu zagrożeniom. Realizowane projekty zmniejszą szansę wystąpienia ww. katastrof, a w przypadku ich zajścia zapewnią minimalizację związanych z nimi strat.

Wskaźniki

Tabela 4. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Środowisko	Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku i odporności na katastrofy	RCO81	Udział we wspólnych działaniach ponad granicami	Liczba uczestników		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 5. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
Środowisko	Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku i odporności na katastrofy	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0				

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy obszaru objętego Programem będą główną grupą docelową w ramach priorytetu Środowisko w zakresie podejmowanych działań związanych z promocją adaptacji do zmian klimatu, zapobieganiu ryzyku i odporności na katastrofy.

Podjęcie interwencji w tym zakresie może znacznie przysłużyć się zmniejszeniu wpływu zmian klimatu na życie lokalnej ludności. Przysłuży się to również zmniejszeniu częstotliwości występowania zdarzeń ekstremalnych oraz minimalizacji ich skutków. Znacznie wpłynie to na poprawę poziomu bezpieczeństwa i komfortu życia wszystkich mieszkańców obszaru wsparcia.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą podejmować beneficjenci tacy jak:

- Jednostki administracji publicznej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe,
- Jednostki ratownicze, strażackie oraz służby graniczne,
- Inne podmioty prawa publicznego (np. izby, organy administracji rządowej),
- Jednostki szkolnictwa wyższego i instytucje badawcze
- Organizacje pozarządowe

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

CEL SZCZEGÓŁOWY: PROMOWANIE ZRÓWNOWAŻONEJ GOSPODARKI WODNEJ

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

W ramach celu szczegółowego związanego z promowaniem zrównoważonej gospodarki wodnej zakłada się wdrażanie działań tematycznych takich jak:

1. Realizacja projektów mających na celu ochronę oraz poprawę stanu zasobów wodnych (w tym gospodarowanie wodami w dorzeczu, rozwój systemów retencji wody deszczowej i inne działania związane z poprawą jakości wód).

Ze względu na to, że w niektórych podregionach na obszarze wsparcia zużycie wody wzrasta oraz fakt, że stan wód powierzchniowych określony został jako zły istotne jest zapewnienie środków wspierających w zakresie gospodarki wodnej np. w formie opracowywania strategii, rozwiązań, programów i innowacyjnych projektów, których celem będzie poprawa jakości oraz ochrona zasobów wodnych. Podjęte działania będą formą promocji zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarze wsparcia.

2. Realizacja projektów w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej i gospodarowania ściekami.

Biorąc pod uwagę fakt, że przepustowość oczyszczalni ścieków w niektórych podregionach spada (w około 40-50% podregionów w Polsce i na Ukrainie), a w niektórych podregionach część ścieków nieoczyszczonych nadal trafia do wód i dostęp do kanalizacji jest niewystarczający (szczególnie na obszarach wiejskich, gdzie ok. 70-80% jednostek NUTS3 lub porównywalnych mniej niż 2/5 populacji korzysta z kanalizacji). Odpowiednie gospodarowanie ściekami komunalnymi jest niezbędne i ma na celu zachowanie zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarze wsparcia. Projekty w ramach tego działania mają na celu wsparcie w racjonalnym gospodarowaniu zasobami wodnymi.

3. Podejmowanie działań promocyjnych i edukacyjnych związanych z racjonalnym gospodarowaniem wodami.

Ze względu na problemy związane z gospodarowaniem wodami na obszarze wsparcia proponuje się działania skupione na promocji racjonalnego gospodarowania wodami np. w formie opracowywania strategii, rozwiązań, programów i innowacyjnych projektów, a także kampanii promocyjnych i działań

edukacyjnych skierowanych głównie do mieszkańców, ze względu na to że
wpływanie na gospodarowanie wodami tej grupy będzie szczególnie efektywne.

Wskaźniki

Tabela 6. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Środowisko	Promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej	RCO81	Udział we wspólnych działaniach ponad granicami	Liczba uczestników		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 7. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy(2029)	Źródło danych	Uwagi
Środowisko	Promowanie zrównoważonej gospodarki wodnej	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0				

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy obszaru objętego Programem będą główną grupą docelową działań w zakresie promocji zrównoważonej gospodarki wodnej.

Podjęcie interwencji w tym zakresie może znacznie przysłużyć się poprawie jakości wód na obszarze wsparcia, a co za tym idzie poprawie stanu całego środowiska naturalnego. Działania te będą miały pozytywny wpływ na jakość życia lokalnej ludności. Może to również wpłynąć na atrakcyjność turystyczną obszaru wsparcia, a co za tym idzie stanowić będzie duży potencjał do rozwoju przedsiębiorczości.

W odniesieniu do działań inwestycyjnych planuje się dodatkowe inicjatywy skierowane na promocję zrównoważonej gospodarki wodnej np. organizację wydarzeń, spotkań, warsztatów czy konferencji, a także kampanii promocyjnych i działań edukacyjnych. Uczestnikami/odbiorcami takich wydarzeń mogą być wszystkie osoby zainteresowane tematyką związaną z celem szczegółowym np. mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, ośrodki naukowe, jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą podejmować beneficjenci tacy jak:

- Jednostki administracji publicznej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe,
- Inne podmioty prawa publicznego (np. izby, organy administracji rządowej),
- Jednostki szkolnictwa wyższego i instytucje badawcze,
- Organizacje pozarządowe

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

CEL SZCZEGÓŁOWY: ZWIĘKSZENIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ, ZIELONEJ INFRASTRUKTURY W ŚRODOWISKU MIEJSKIM I ZMNIJSZENIE ZANIECZYSZCZENIA

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

W ramach celu szczegółowego związanego ze zwiększeniem różnorodności biologicznej, zieleni infrastruktury w zieleń miejskim i zmniejszenie zanieczyszczenia zakłada się wdrażanie działań tematycznych związanych z :

1. Ochroną, regeneracją i zrównoważonym korzystaniem z obszarów cennych przyrodniczo, w tym obszarów Natura 2000 i Emerald ze szczególnym uwzględnieniem obszarów transgranicznych,

Obszar wsparcia jest zróżnicowany pod względem odsetka obszarów prawnie chronionych w powierzchni poszczególnych podobszarów/ obwodów (od 0% powierzchni w obwodzie lwowskim do 75% w podregionie krośnieńskim). W celu zachowania w dobrym stanie tych terenów należy podjąć działania umożliwiające ich ochronę i regenerację tak by neutralizować szkodliwą działalność człowieka. Przyczynić się może to do obniżenia zanieczyszczenia i wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru wsparcia. Na szczególną uwagę zasługują transgraniczne obszary ochrony przyrody, które mają duży potencjał tworzenia transgranicznych sieci ochrony przyrody, takie jak Puszcza Białowieska (granica polsko-białoruska), Dolina Bugu (granica polsko-białorusko-ukraińska), Polesie Zachodnie, Roztocze i Beskidy Wschodnie (polsko-ukraińskie). Jest to obszar spójny przyrodniczo i kulturowo, mogący stanowić potencjał turystyczny krajów wsparcia.

2. Podejmowaniem działań promocyjnych i edukacyjnych poszerzających wiedzę mieszkańców na temat ochrony przyrody oraz podnoszenia świadomości dotyczącej obszarów cennych przyrodniczo na obszarze wsparcia

Ze względu na niewystarczający poziom edukacji ekologicznej mieszkańców obszaru objętego Programem, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do podniesienia świadomości ekologicznej i poziomu wiedzy mieszkańców o wspólnym dziedzictwie przyrodniczym, obszarach chronionych i ich unikalnej wartości. Proponuje się realizację projektów edukacyjnych i kampanii informacyjnych skierowanych do wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar Programu.

3. Ochroną przyrody i różnorodności biologicznej oraz rozwojem zielonej infrastruktury

Ze względu na zdiagnozowane problemy, takie jak występowanie dzikich wysypisk śmieci, niska jakość powietrza i wód, niewystarczający poziom edukacji ekologicznej mieszkańców obszaru należy dzięki odpowiedniemu podejściu do ochrony przyrody, wzmacniać istniejącą bioróżnorodność na obszarze wsparcia. Zachowanie lokalnej flory i stałe jej pielęgnowanie umożliwi zniwelowanie zanieczyszczeń, a co za tym idzie poprawę jakości życia na obszarze wsparcia. W celu ochrony przyrody bardzo istotna jest też kwestia podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru wsparcia.

4. Realizacją projektów mających na celu identyfikację, monitoring oraz poprawę stanu obszarów o przekroczonych normach jakości środowiska.

Ze względu na zdiagnozowane problemy, takie jak występowanie dzikich wysypisk śmieci, niska jakość powietrza i wód, niewystarczający poziom edukacji ekologicznej mieszkańców obszaru zaleca się wsparcie na rzecz wspólnej identyfikacji, monitoringu oraz poprawę stanu obszarów o przekroczonych normach jakości środowiska. . Pozwoli to na bieżąco zapobiegać potencjalnym zagrożeniom i dbać o stały wzrost bioróżnorodności oraz zmniejszanie zanieczyszczenia. Pozyskiwanie danych nt. istniejącej sytuacji w zakresie środowiska umożliwi porównywanie w czasie zmian zachodzących na obszarze wsparcia

Wskaźniki

Tabela 8. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Środowisko	Zwiększenie różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim i zmniejszenie zanieczyszczenia	RCO81	Udział we wspólnych działaniach ponad granicami	Liczba uczestników		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 9. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
Środowisko	Zwiększenie różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim i zmniejszenie zanieczyszczenia	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0				

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy obszaru wsparcia będą główną grupą docelową działań w ramach priorytetu Środowisko, w zakresie zwiększenia różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim i zmniejszenia zanieczyszczenia.

Interwencja w tym obszarze może w znaczący sposób wpłynąć na poprawę bioróżnorodności, zwiększyć świadomość ekologiczną mieszkańców oraz zmniejszyć zanieczyszczenie na obszarze wsparcia, a tym samym poprawić stan całego środowiska naturalnego. Działania te pozytywnie wpłyną na jakość życia miejscowej ludności. Rezultaty podejmowanych działań mogą oddziaływać atrakcyjność turystyczną obszaru wsparcia, a tym samym stanowić będą duży potencjał dla rozwoju przedsiębiorczości.

Planuje się dodatkowe inicjatywy skierowane na promocję zwiększania różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim i zmniejszanie zanieczyszczenia np. organizację wydarzeń, spotkań bądź wspólne tworzenie strategii. Uczestnikami takich wydarzeń mogą być wszystkie osoby zainteresowane tematyką związaną z celem szczegółowym np. mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, ośrodki naukowe, jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty. Proponuje się, aby w ramach priorytetu Środowisko w ramach wsparcia Programu interwencje w zakresie zwiększania bioróżnorodności, zielonej infrastruktury w środowisku miejskim oraz ograniczania zanieczyszczeń podejmowane były poprzez:

- Jednostki administracji państwowej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe,
- Inne podmioty prawa publicznego (np. izby, organy administracji rządowej),
- Administracje i zarządy obszarów ochrony przyrody, takie jak parki narodowe, parki przyrody, parki krajobrazowe, rezerваты biosfery itp.,
- Podmioty administrujące terenami leśnymi i państwowe gospodarstwa leśne, wraz z ich jednostkami organizacyjnymi,
- Jednostki szkolnictwa wyższego i instytucje badawcze,
- Organizacje pozarządowe.

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

2.2. PRIORYTET: ZDROWIE

W ramach tego priorytetu zakłada się wsparcie działań infrastrukturalnych.

CEL SZCZEGÓŁOWY: POPRAWA DOSTĘPNOŚCI, SKUTECZNOŚCI I ODPORNOŚCI SYSTEMÓW OPIEKI ZDROWOTNEJ I USŁUG OPIEKI DŁUGOTERMINOWEJ POZA GRANICAMI

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

W celu zapewnienia równego dostępu do opieki zdrowotnej poprzez wspólne podnoszenie kwalifikacji personelu medycznego i ratowniczego, rozbudowę infrastruktury oraz zakup sprzętu medyczno-ratowniczego, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, wspierane będą działania takie jak:

1. Poprawa dostępności i rozwoju infrastruktury diagnostyczno-profilaktycznej w różnych dziedzinach medycyny

Widoczna wysoka śmiertelność na choroby układu krążenia i nowotwory wśród mieszkańców obszaru objętego Programem wymaga podjęcia działań w zakresie promowania, a także zwiększenia dostępności i jakości profilaktyki (w tym badań przesiewowych) oraz diagnostyki. Planuje się wsparcie infrastruktury zdrowotnej w celu zapewnienia lepszego dostępu do powyższych usług mieszkańcom obszaru wsparcia, a co za tym idzie zwiększenie ich oczekiwanej długości i jakości życia. Warto zwrócić uwagę na osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami, które wymagają dostosowania infrastruktury, która umożliwi im korzystanie z miejsc świadczących usługi zdrowotne np. pochylnie, toalety dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami itp. Działania mogą obejmować zakup wyposażenia, przebudowę, rozbudowę, remont placówek świadczących usługi z zakresu profilaktyki, diagnostyki, również te wprowadzające udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. Środki mogą zostać przeznaczone również na poprawę efektywności przyjęć, a także innych działań usprawniających system. Proponuje się również podjęcie działań na rzecz wspólnej transgranicznej oferty zakładów opieki świadczących usługi z zakresu profilaktyki i diagnostyki na całym obszarze programowym.

2. Poprawa dostępu do medycyny specjalistycznej w szczególności chorób układu krążenia i nowotworów (rozwój infrastruktury zdrowotnej,

wsparcie wyposażenia placówek ochrony zdrowia) i medycyny ratunkowej,

Na obszarze wsparcia widoczne są problemy takie jak malejąca liczba miejsc w szpitalach na obszarze wsparcia, wysoka śmiertelność na choroby układu krążenia i nowotwory oraz niewielką liczbę lekarzy w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w niektórych podregionach (pomimo korzystnego trendu wzrostowego) oraz starzejącego się społeczeństwa (wymagającego częstszej i intensywniejszej opieki zdrowotnej). W związku z tym planuje się wsparcie infrastruktury zdrowotnej i wyposażenia placówek ochrony zdrowia w celu zapewnienia lepszego dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych (w szczególności dotyczących chorób układu krążenia i nowotworów) mieszkańcom obszaru programowego, a co za tym idzie zwiększenie ich oczekiwanej długości i jakości życia. Działania mogą obejmować zakup wyposażenia, przebudowę, rozbudowę, remont placówek świadczących specjalistyczne usługi zdrowotne, wsparcie w zakresie usprawnień zarządzania umożliwiające poprawę efektywności i odporności istniejących systemów, a także udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. Proponuje się również podjęcie działań na rzecz wspólnej transgranicznej oferty zakładów opieki zdrowotnej i szpitali na całym obszarze wsparcia.

3. Poprawą dostępu do opieki długoterminowej, a w szczególności rozwój infrastruktury dla opieki geriatrycznej i paliatywnej,

Ze względu na zjawisko starzenia się społeczeństwa na obszarze wsparcia i wiążący się z tym popyt na pracowników świadczących podstawowe usługi opiekuńczo-pielęgniarskie, a także specjalistyczne usługi medyczne proponuje się wsparcie kursów i szkoleń, a także promowania zawodów powiązanych jako nieustannie rozwijającą się, perspektywiczną branżę. Ma to służyć zapewnieniu lepszego dostępu do opieki długoterminowej, w przypadku której przewiduje się rosnące zapotrzebowanie związane ze zwiększającą się liczbą osób w starszym wieku. Przeznaczone zostaną środki na rozwój tego rodzaju usług. Planowane jest również zwiększenie dostępności opieki dla osób w gorszej sytuacji ekonomicznej i wykluczonych.

4. Wsparcie działań mających na celu zapobieganie wystąpieniu i skutkom zjawisk niepożądanych takich jak epidemie (ze szczególnym uwzględnieniem zjawisk lokalnych),

Ze względu na występowanie nieprzewidywalnych zdarzeń niepożądanych takich jak sytuacje kryzysowe np. epidemie proponuje się przeznaczenie odpowiednich środków na działania mające na celu zapobieganie wystąpieniu i skutkom tych zdarzeń np. poprzez opracowywanie i wdrażanie strategii, planów

działania, rozwiązań, programów i projektów innowacyjnych, a także wypracowanie rozwiązań kwestii podejmowania wolontariatu w służbach ratowniczych i wypracowanie transgranicznych procedur ratowniczych. Efektem realizacji działań w tym zakresie będzie minimalizacja skutków zdarzeń niepożądanych.

5. Wsparcie rozwoju cyfryzacji w opiece zdrowotnej (w tym rozwój telemedycyny)

W celu świadczenia bardziej efektywnej i nowocześniejszej opieki zdrowotnej oraz większej integracji między placówkami świadczącymi usługi zdrowotne na obszarze programowym proponuje się wsparcie cyfryzacji w opiece zdrowotnej. Pomoc może być świadczona w zakresie dofinansowania urządzeń informatycznych, oprogramowania (m.in. do świadczenia usług telemedycyny), usług przechowywania i obsługi dokumentacji medycznej w postaci cyfrowej, a także w postaci wspólnych szkoleń pracowników z zakresu obsługi systemu. W technologiach informacyjnych upatruje się środka umożliwiającego usprawnienie procesu świadczenia opieki zdrowotnej – od profilaktyki, przez diagnozowanie aż po monitorowanie efektów leczenia i stanu zdrowia. Podjęcie działań w tym zakresie umożliwi wspólne działanie personelu medycznego z krajów objętych wsparciem w trudnych przypadkach. Proponuje się również stworzenie zintegrowanego systemu informacji o możliwościach i zasadach korzystania z opieki zdrowotnej w kraju sąsiada. Utworzenie systemu tego typu zdecydowanie wpłynie na ułatwienie dostępu do korzystania z usług medycznych dla wszystkich mieszkańców obszaru objętego Programem.

6. Wspólne podnoszenie kwalifikacji personelu medycznego oraz ratowniczego

Zdobywanie nowych umiejętności w zakresie opieki medycznej wśród personelu medycznego oraz ratowniczego na terenie obszaru wsparcia wpłynie na podniesienie jej jakości, co może przełożyć się na jej skuteczność w leczeniu chorób, a w efekcie niwelację problemu związanego ze stosunkowo niskiej długości życia na obszarze programowym. W ramach działania proponuje się organizację wspólnych spotkań w celu wymiany dobrych praktyk, szkoleń, warsztatów czy konferencji mających na celu podnoszenie kwalifikacji i zwracanie uwagi na wspólne problemy w dziedzinie zdrowia i ratownictwa medycznego na obszarze objętym Programem.

Wskaźniki

Tabela 10. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Zdrowie	Poprawa dostępności, skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej poza granicami	RCO69	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	Liczba osób/rok		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 11. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
Zdrowie	Poprawa dostępności, skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej poza granicami	RCR73	Użytkownicy nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	Liczba użytkowników w ciągu roku	0				
		RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0				

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi działań w ramach priorytetu Zdrowie, w zakresie poprawy dostępności, skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej ponad granicami będą **mieszkańcy obszaru wsparcia**.

Podjęcie interwencji w tym zakresie może znacznie przysłużyć się poprawie świadczonych usług zdrowotnych, a co za tym idzie poprawy stanu zdrowia mieszkańców. Działania związane z opieką długoterminową pozytywnie wpłyną na jakość życia **mieszkańców w wieku senioralnym oraz nieuleczalnie chorych**. Inwestycje w infrastrukturę, sprzęt oraz podnoszenie kwalifikacji personelu medycznego oraz ratowniczego znacznie wpłyną na komfort pracy oraz skuteczność działań **pracowników służby zdrowia i służb ratowniczych**.

W związku z działaniami inwestycyjnymi planowane są dodatkowe inicjatywy mające na celu poprawę dostępności, efektywności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej ponad granicami, np. organizacja wydarzeń, szkoleń, wymiana dobrych praktyk między specjalistami działającymi na obszarze Programu.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą podejmować beneficjenci tacy jak:

- jednostki administracji państwowej, regionalnej i samorządowej, zrzeczenia tych jednostek oraz podległe im instytucje zajmujące się opieką medyczną,
- Podmioty publiczne zajmujące się świadczeniem usług medycznych i usług opieki długoterminowej,
- Służby ratunkowe (m.in. ratownictwo górskie)
- Podmioty szkolnictwa wyższego, np. uczelnie medyczne, jednostki edukacyjne z zakresu ochrony zdrowia itp.,
- Organizacje pozarządowe (w tym organizacje i stowarzyszenia zajmujące się ratownictwem).

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

2.3. PRIORYTET: TURYSTYKA

W ramach tego priorytetu zakłada się wsparcie działań infrastrukturalnych.

CEL SZCZEGÓŁOWY: ZWIĘKSZENIE ROLI KULTURY I TURYSTYKI W ROZWOJU GOSPODARCZYM, INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I ROZWOJU INNOWACJI SPOŁECZNYCH

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

Pielęgnowanie i promowanie lokalnych tradycji i walorów turystycznych zwraca uwagę, a tym samym zachęca turystów do odwiedzenia poszczególnych atrakcji. W efekcie ruch turystyczny generuje zysk, co zwiększa rolę turystyki w rozwoju gospodarczym.

Wielokulturowość obszaru, działające jednostki kultury, obszary cenne przyrodniczo, istnienie tradycji ludowych, ludowych rzemiosł oraz materialnych zasobów dziedzictwa historycznego i kulturowego stanowią kapitał, którego właściwe wykorzystanie może umożliwić rozwój gospodarczy i społeczny obszaru objętego Programem. Pielęgnowanie i promowanie lokalnych tradycji, wspólne transgraniczne przedsięwzięcia kulturalne, dbałość o obszary cenne przyrodniczo oraz obiekty dziedzictwa i inne działania na rzecz wykorzystania i walorów turystycznych mają istotne znaczenie w rozwoju obszaru pogranicza.

W ramach celu szczegółowego związanego ze zwiększeniem roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych zakłada się wdrażanie działań tematycznych związanych z:

- 1. Ochroną, rozwojem infrastruktury i promocją publicznych wartości turystycznych i powiązanych usług turystycznych, np. poprzez kształtowanie przez podmioty z obszaru Programu zintegrowanej oferty turystycznej, tworzenia/modernizacji infrastruktury istniejących tras turystycznych.**

Ze względu na szczególne walory turystyczne (zarówno historyczne, kulturowe, jak i przyrodnicze) obszaru wsparcia proponuje się promowanie wśród mieszkańców rozwoju przedsiębiorczości związanej z turystyką. W związku z czym planuje się wsparcie np. w formie szkoleń czy warsztatów instruujących jak założyć przedsiębiorstwo w branży turystycznej i efektywnie nim zarządzać. Dostosowana do potrzeb przyjezdnych baza noclegowa i gastronomiczna jest

jednym z kluczowych czynników rozwoju turystyki. Obszar wsparcia ma także szczególny potencjał do rozwoju agroturystyki m.in. ze względu na duży udział terenów wiejskich i cennych przyrodniczo. Proponuje się także działania obejmujące opracowywanie np. wspólnych broszur, przewodników turystycznych, filmów, kampanii reklamowych oraz wizyt studyjnych w celu promocji obszaru wsparcia jako atrakcyjnego turystycznie terenu ze spójną ofertą turystyczną. Zaangażowanie w działania zarówno władz lokalnych jak i przedsiębiorców czy lokalnych liderów wzmocni integrację społeczną i pozwoli na lepszą ochronę, rozwój i promowanie walorów turystycznych.

2. Ochroną, rozwojem infrastruktury i promowaniem kultury i jej dziedzictwa oraz usług w dziedzinie kultury,

Na obszarze programowym znajduje się 10 obiektów (lub grup obiektów) wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO, a także inne obiekty i tereny szczególnie cenne pod względem kulturowym i historycznym oraz obiekty świadczące usługi w dziedzinie kultury np. muzea, skanseny itp. Obszar ten ma szczególny potencjał do rozwoju turystyki poprzez promowanie obszarów i obiektów cennych kulturowo, a także dziedzictwa niematerialnego. Warto zwrócić uwagę, że kraje wchodzące w skład obszaru wsparcia mają wspólną historię, której pozytywne aspekty warte są eksponowania w celu zacieśniania więzi między lokalnymi społecznościami. Potencjalny wzrost liczby turystów zapewnia również pole do rozwoju dla przedsiębiorstw świadczących usługi z branży turystycznej np. noclegi, gastronomia czy inne usługi rekreacyjne, rozrywkowe bądź kulturowe. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dotyczące renowacji istniejących obiektów kultury i jej dziedzictwa, pozwalających na zachowanie ich dla przyszłych pokoleń, a także zwiększenie dostępności do istniejących obiektów dziedzictwa historycznego i kulturowego np. dla osób z niepełnosprawnością. Zaangażowanie w działania zarówno władz lokalnych jak i przedsiębiorców czy lokalnych liderów wzmocni integrację społeczną i pozwoli na lepszą promocję dziedzictwa historycznego i kulturowego obszaru. Istotne będą również inicjatywy skierowane na wspieranie działalności kulturalnej prowadzonej także przez organizacje pozarządowe np. organizujących wydarzenia promujące niematerialne dziedzictwo terenu objętego założeniami Programu. Proponuje się także działania obejmujące nawiązywanie długofalowej, transgranicznej współpracy pomiędzy instytucjami zajmującymi się szczególnie cennymi obiektami dziedzictwa i instytucjami kultury.

3. Ochroną, rozwojem infrastruktury i promowaniem dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki.

Ze względu na to, że na obszarze objętym Programem znajdują się obszary cenne przyrodniczo takie jak Puszcza Białowieska, obszary polodowcowe północnego Podlasia, Kanał Augustowski, wyżyny wapienne i lessowe Lubelszczyzny, Karpaty Wschodnie, dolina rzeki Bug, Polesie Zachodnie, , Rostocze, a także inne obiekty i tereny szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, obszar ten stanowi szczególny potencjał turystyczny sąsiadujących państw. Potencjalny wzrost liczby turystów zapewnia również pole do rozwoju dla przedsiębiorstw świadczących usługi z branży turystycznej np. noclegi, gastronomia czy inne usługi rekreacyjne, rozrywkowe bądź kulturowe. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dotyczące ochrony przyrody, pozwalających na zachowanie jej dla przyszłych pokoleń. Zaangażowanie w działania zarówno władz lokalnych jak i przedsiębiorców czy lokalnych liderów wzmocni integrację społeczną i pozwoli na lepszą promocję dziedzictwa przyrodniczego obszaru. Istotne będą również inicjatywy skierowane na wspieranie działalności promocyjnej prowadzonej przez organizacje pozarządowe np. organizujących wydarzenia promujące dziedzictwo przyrodnicze terenu objętego założeniami Programu. Proponuje się także działania obejmujące nawiązywanie długofalowej, transgranicznej współpracy pomiędzy instytucjami zajmującymi się ochroną, rozwojem i promowaniem dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki.

4. Support for the adaptation of skills and professional qualifications in the field of tourism to the needs of the tourism market and changes within, e.g. through training related to establishing, running and promoting tourism activities

Ze względu na niewystarczająco wykorzystany potencjał turystyczny obszaru wsparcia oraz odpływ kadr (zwłaszcza wykształconych ludzi młodych) do rejonów o wyższym potencjale rozwojowym proponuje się podjęcie działań ukierunkowanych na wzrost przedsiębiorczości związanej z turystyką, która pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie potencjału obszaru, w związku z czym planuje się wsparcie np. w formie kursów, szkoleń czy warsztatów instruujących jak założyć i promować przedsiębiorstwo w branży turystycznej oraz efektywnie nim zarządzać. Jednym z kluczowych czynników rozwoju turystyki jest dostosowana do potrzeb przyjezdnych baza noclegowa i gastronomiczna, która rozwijana jest głównie przez podmioty prywatne, w związku z czym stymulowanie rozwoju tych podmiotów może szczególnie przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej obszaru objętego Programem.

Wskaźniki

Tabela 12. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Turystyka	Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych	RCO 77	Liczba wspartych obiektów kulturalnych i turystycznych	Liczba wspartych obiektów		
		RCO115	Wspólnie organizowane publiczne wydarzenia ponad granicami	Liczba wydarzeń		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 13. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródła danych	Uwagi
Turystyka	Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju	RCR 77	Turyści odwiedzający wsparte obiekty	Liczba turystów rocznie	0				

	gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0				
--	---	--------	--	--	---	--	--	--	--

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi działań w ramach priorytetu Turystyka, w zakresie zwiększenia roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych będą **osoby odwiedzające obszar wsparcia oraz jego mieszkańcy**. Podjęcie interwencji w tym zakresie może znacznie podnieść atrakcyjność turystyczną obszaru wsparcia, a co za tym idzie zapewnić duży potencjał do rozwoju przedsiębiorczości.

W odniesieniu do działań inwestycyjnych planowane są dodatkowe inicjatywy w zakresie zwiększania roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych, np. organizacja wydarzeń, warsztatów, szkoleń, konferencji, wymiana dobrych praktyk między specjalistami działającymi na obszarze Programu. Uczestnikami takich spotkań mogą być wszystkie zainteresowane osoby/podmioty m.in. mieszkańcy, przedsiębiorcy, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe działające na obszarze Programu.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą podejmować beneficjenci tacy jak:

- Jednostki administracji państwowej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe,
- Inne podmioty prawa publicznego (np. izby, organy administracji rządowej),
- Jednostki szkolnictwa wyższego i instytucje badawcze,
- Administracje i zarządy obszarów ochrony przyrody, takie jak parki narodowe, parki przyrody, parki krajobrazowe, rezerваты biosfery itp.,
- Instytucje działające na rzecz rozwoju kadr,
- Organizacje pozarządowe.

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

2.4. PRIORYTET: WSPÓŁPRACA

W ramach tego priorytetu niewielkie działania infrastrukturalne mogą stanowić jedynie funkcję towarzyszącą/uzupełniającą dla innych podejmowanych działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY: ZWIĘKSZENIE SPRAWNOŚCI ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W DRODZE UPOWSZECHNIANIA WSPÓŁPRACY PRAWNEJ I ADMINISTRACYJNEJ ORAZ WSPÓŁPRACY MIĘDZY OBYWATELAMI I INSTYTUCJAMI, ZWŁASZCZA W CELU WYELIMINOWANIA PRZESZKÓD PRAWNYCH I INNYCH BARIER W REGIONACH GRANICZNYCH

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

Jednym z wyzwań stojących przed obszarem wsparcia jest efektywne i skuteczne funkcjonowanie administracji publicznej przy realizacji wspólnych działań na rzecz rozwoju tego obszaru

W celu zwiększenia sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz współpracy między obywatelami i instytucjami postuluje się podjęcie działań w zakresie:

1. Zwiększenie oraz poprawa jakości współpracy transgranicznej pomiędzy podmiotami na obszarze wsparcia,
2. Poprawy dostępu do informacji nt. uwarunkowań prawnych, fiskalnych, formalnych związanych np. z prowadzeniem działalności gospodarczej w poszczególnych krajach obszaru wsparcia, stymulowaniem powiązań gospodarczych czy promocji wspólnie działających organizacji przedsiębiorców, co może przyczynić się do rozwoju gospodarczego obszaru wsparcia
3. Wsparcia w realizacji usług doradczych stanowiących pomoc dla podmiotów ubiegających się o dodatkowe środki finansowe (np. poprzez pomoc w tworzeniu biznesplanów, sporządzania umów, wypełniania wniosków),
4. Utworzenia banku danych dotyczących obszaru wsparcia, gromadzącego m.in. statystyki na temat sytuacji społeczno – gospodarczej obszaru, zachodzących zmian oraz dostępnych terenów inwestycyjnych, co będzie pozytywnie wpływać na rozwój gospodarczy obszaru wsparcia

Wskaźniki

Tabela 14. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Współpraca	Zwiększenie sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz współpracy między obywatelami i instytucjami, zwłaszcza w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i innych barier w regionach granicznych	RCO83	Wspólnie opracowane strategie i plany działania	Liczba strategii/planów działania		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 15 Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Identification number	Indicator	Unit of measure	Base value	Reference year	Final goal (2029)	Data source	Comments
Współpraca	Zwiększenie sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz	RCR79	Wspólne strategie i plany działania podejmowane przez podmioty	Liczba wspólnych strategii/planów działania	0				

współpracy między obywatelami i instytucjami, zwłaszcza w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i innych barier w regionach granicznych	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0					
--	--------	--	--	---	--	--	--	--	--

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi działań w ramach priorytetu Współpraca, w zakresie zwiększania sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz współpracy między obywatelami i instytucjami, zwłaszcza w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i innych barier w regionach granicznych będą **mieszkańcy obszaru wsparcia**. Podjęcie interwencji w tym zakresie może sprzyjać również przedsiębiorcom oraz przedstawicielom JST poprzez ułatwienie współpracy samorządowej oraz prowadzenia transgranicznej działalności gospodarczej, co może przyczynić się m.in. do powstawania nowych miejsc pracy i większej integracji lokalnych społeczności.

Planuje się także inicjatywy w zakresie zwiększenia sprawności administracji publicznej w drodze upowszechniania współpracy prawnej i administracyjnej oraz współpracy między obywatelami i instytucjami, zwłaszcza w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i innych barier w regionach granicznych np. w formie konsultacji społecznych, warsztatów i konferencji na obszarze wsparcia. Uczestnikami takich wydarzeń mogą być osoby zainteresowane tj. mieszkańcy, przedsiębiorcy, JST, organizacje pozarządowe i ośrodki naukowo-badawcze działające na obszarze wsparcia.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą podejmować beneficjenci tacy jak:

- Jednostki administracji publicznej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe,
- Inne podmioty prawa publicznego (np. izby, organy administracji rządowej),
- Organizacje pozarządowe,
- Jednostki szkolnictwa wyższego i publiczne instytucje badawcze,
- Towarzystwa i organizacje aktywizacji gospodarki, centra technologiczne (np. izby gospodarcze, handlowe, Instytucje Otoczenia Biznesu).

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

CEL SZCZEGÓŁOWY: BUDOWANIE WZAJEMNEGO ZAUFANIA POPRZEZ ZACHĘCANIE DO DZIAŁAŃ UŁATWIAJĄCYCH KONTAKTY MIĘDZYLUDZKIE

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

W ramach celu szczegółowego związanego z budowaniem wzajemnego zaufania poprzez zachęcanie do działań ułatwiających kontakty międzyludzkie zakłada się realizację działań tematycznych zwiększających zaangażowanie i udział mieszkańców obszaru Programu we współpracy transgranicznej, takich jak:

1. Wspieranie inicjatyw oddolnych na rzecz integracji mieszkańców obszaru wsparcia, w tym promowanie idei wolontariatu

Ze względu na potrzebę integracji mieszkańców obszaru objętego Programem proponuje się zapewnienie odpowiednich środków finansowych umożliwiających mieszkańcom wspólne tworzenie inicjatyw, których efektem będzie budowanie lub wzmacnianie więzi międzyludzkich na obszarze Programu. Zakłada się możliwość wspierania działań związanych np. z organizacją wydarzeń czy realizacją projektów wspierających kształtowanie tożsamości mieszkańców obszarów przygranicznych. Ze względu na potrzebę integracji mieszkańców obszaru objętego Programem proponuje się promowanie idei wolontariatu. Dzięki pracy wolontaryjnej mieszkańcy obszaru wsparcia będą mieli szansę na poznanie siebie nawzajem i zrozumienie swoich potrzeb. Pobudzi to w nich także empatię do drugiej osoby, w efekcie czego możliwe będzie budowanie wzajemnego zaufania. W ramach działania proponuje się realizację projektów takich jak kampanie społeczne, wydarzenia promujące wolontariat wśród mieszkańców obszaru wsparcia itp.

2. Organizowanie wydarzeń służących transgranicznej integracji mieszkańców związanych ze środowiskiem, sztuką, kulturą i dziedzictwem obszaru wsparcia,

Ze względu na potrzebę integracji mieszkańców obszaru wsparcia proponuje się stwarzanie możliwości do zacieśniania kontaktów ludzi różnych środowisk m.in. środowiska, sztuki, kultury i dziedzictwa obszaru wsparcia. Tworzenie takich wydarzeń przyczyni się do zawiązywania trwałych relacji między przedstawicielami podmiotów, która może zapoczątkować w przyszłości. Realizowanie tego typu wydarzeń przyczyni się do budowania trwałej współpracy kulturalnej (związanej także ze sztuką i dziedzictwem) oraz integrację ekspertów i aktywistów z zakresu środowiska na poziomie ponadnarodowym. Ze względu na potrzebę integracji mieszkańców obszaru

wsparcia proponuje się promowanie idei wolontariatu. Dzięki pracy wolontaryjnej mieszkańcy obszaru wsparcia będą mieli szansę na poznanie siebie nawzajem i zrozumienie swoich potrzeb. Pobudzi to w nich także empatię do drugiej osoby, w efekcie czego możliwe będzie budowanie wzajemnego zaufania. W ramach działania proponuje się realizację projektów takich jak kampanie społeczne, wydarzenia promujące wolontariat wśród mieszkańców obszaru wsparcia itp.

3. Wspieranie lokalnych inicjatyw i liderów

Rolą lokalnych liderów jest przewodzenie grupie ludzi - dzięki wykształceniu takich liderów na obszarze wsparcia, bardziej prawdopodobne będzie inicjowanie oddolnych działań przez lokalną społeczność. Podjęcie działań w tym zakresie umożliwi rozwój kapitału społecznego na obszarze objętym Programem. W ramach działania wsparte mogą zostać m.in. wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk między lokalnymi liderami z różnych dziedzin regionów, wspólne szkolenia czy warsztaty oraz konferencje.

4. Wsparcie działalności placówek edukacyjnych w zakresie współpracy transgranicznej (np. poprzez transgraniczną wymianę młodzieży czy wymianę dobrych praktyk na obszarze wsparcia) z uwzględnieniem integracji oraz działań edukacyjnych lub badawczych,

Promocja i organizacja wymian wśród młodzieży szkolnej bądź na uczelniach wyższych uczy młodych ludzi tolerancji, wzajemnego szacunku, zrozumienia cudzej odrębności. Umożliwi to kształtowanie świadomości regionalnej ponad granicami, a także pokaże podobieństwo społeczno-kulturowe pomiędzy mieszkańcami obszaru wsparcia. Takie programy i inicjatywy edukacyjne powinny być związane z unikatowym charakterem pogranicza, w szczególności związanym ze wspólnym dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym oraz wzmacnianiem jego potencjału, ale również generowaniem szans na lepsze powiązanie ponadobowiązkowej oferty edukacyjnej z możliwością zatrudnienia w opartym na wspólnym dziedzictwie sektorze usługowym. Pozwoli to także na nawiązywanie długotrwałej współpracy między placówkami edukacyjnymi i instytucjami otoczenia biznesu⁶, które mogą procentować w przyszłości. Wymiany młodzieżowe dają także możliwość do zacieśniania więzi między uczestnikami i powstawania długotrwałych relacji.

⁶ Przez Instytucję Otoczenia Biznesu należy rozumieć każdy podmiot bez względu na formę prawną, prowadzący działalność gospodarczą w rozumieniu prawa unijnego, który prowadzi działalność służącą tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, który nie działa dla zysku lub przeznaczając zysk na cele statutowe. Przy czym działalność służąca tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości jest wymieniona jako jeden z głównych celów statutowych podmiotu.

5. Wspieranie transferu innowacyjnych rozwiązań służący podejmowaniu i zacieśnianiu dalszej współpracy ośrodków badawczych i naukowych.

Ze względu na niski poziom współpracy międzynarodowej ośrodków naukowych i badawczych na obszarze wsparcia proponuje się organizację szkoleń, spotkań oraz konferencji skupionych na transferze innowacyjnych technologii. Realizacja tego typu działań pozwoli na integrację ekspertów z konkretnych dziedzin na obszarze wsparcia i wprowadzanie wspólnych innowacyjnych rozwiązań..

Wskaźniki

Tabela 16. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Współpraca	Budowanie wzajemnego zaufania poprzez zachęcanie do działań ułatwiających kontakty międzyludzkie	RCO85	Udział we wspólnych programach szkoleniowych	Liczba uczestników szkoleń		
		RCO87	Organizacje współpracujące ponad granicami na obszarze wsparcia	Liczba organizacji		
		RCO115	Wspólnie organizowane publiczne wydarzenia transgraniczne	Liczba wydarzeń		

Tabela 17. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródła danych	Uwagi
-----------	-----------------	--------------------	----------	-----------------	----------------	------------------	--------------------	---------------	-------

Współpraca	Budowanie wzajemnego zaufania poprzez zachęcanie do działań ułatwiających kontakty międzyludzkie	RCR81	Zakończenie wspólnych programów szkoleniowych	Liczba uczestników kończących szkolenia	0				
		RCR84	Organizacje współpracujące ponad granicami po zakończeniu projektu	Liczba organizacji	0				
		RCR85	Udział we wspólnych działaniach transgranicznych po zakończeniu projektu	Liczba udziałów we wspólnych działaniach transgranicznych po zakończeniu projektu	0				

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi działań w ramach priorytetu Współpraca, w zakresie budowania wzajemnego zaufania poprzez zachęcanie do działań ułatwiających kontakty międzyludzkie będą **mieszkańcy obszaru wsparcia**. Podjęcie interwencji w tym zakresie może sprzyjać integracji lokalnych społeczności, młodzieży, pracowników placówek oświatowych oraz kadry badawczej ponad granicami.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą być podejmowane przez następujących beneficjentów:

- Jednostki administracji publicznej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe,
- Inne podmioty prawa publicznego (np. izby, organy administracji rządowej),
- Szkoły i placówki oświatowe,
- Jednostki szkolnictwa wyższego i instytucje badawcze,
- Organizacje pozarządowe,
- Inne podmioty prowadzące działalność kulturalną lub oświatową.

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego.

2.5. PRIORYTET: GRANICE

W ramach tego priorytetu niewielkie działania infrastrukturalne mogą stanowić jedynie funkcję towarzyszącą/uzupełniającą dla innych podejmowanych działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY: DZIAŁANIA W OBSZARZE ZARZĄDZANIA PRZEKRACZANIEM GRANIC

Powiązane rodzaje działań oraz ich spodziewany wkład w realizację tych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenów morskich

Analiza społeczno – gospodarcza obszaru wsparcia wskazuje na problemy związane z długim czasem oczekiwania na polsko – ukraińskich i polsko – białoruskich przejściach granicznych oraz na występujące zjawisko przemytu towarów przez granice. Wskazane bariery wpływają na rozwój współpracy na obszarach przygranicznych i na poziom bezpieczeństwa mieszkańców.

W celu niwelacji istniejących problemów realizacja działań w obszarze zarządzania przekraczaniem granic będzie koncentrować się na rozwoju współpracy służb celnych i granicznych z poszczególnych krajów wchodzących w skład obszaru wsparcia.

Zakłada się przede wszystkim :

- Wspólne szkolenie służb granicznych, celnych i innych służb związanych z zarządzaniem granicami;
- Wsparcie wyposażenia służb celnych i granicznych;
- Usprawnienie obsługi na istniejących przejściach granicznych;
- Promowanie tworzenia pieszych i rowerowych przejść granicznych służących rozwojowi turystyki przygranicznej;
- Działania związane z uszczelnianiem granic, poprzez zapobieganie i zwalczanie nielegalnej migracji;
- Zabezpieczanie granic poza przejściami granicznymi, np. poprzez tworzenie innowacyjnego systemu nadzoru granicznego z wykorzystaniem nowoczesnych technologii (czujniki, kamery, radary, drony itp.).

Realizacja działań w obszarze zarządzania przekraczaniem granic pozytywnie wpłynie na przepustowość na przejściach granicznych . Lepsza wiedza i praktyczne umiejętności straży granicznej będą w pozytywny sposób oddziaływać na wyższy poziom ochrony i szybkość kontroli na przejściach. Wspólne szkolenia służb pozwolą na nawiązanie bliższej współpracy pomiędzy jednostkami we wszystkich krajach obszaru wsparcia, a także poprawią poziom bezpieczeństwa mieszkańców całego pogranicza

Wskaźniki

Tabela 18. Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Granice	Działania w obszarze zarządzania przekraczaniem granic	RCO85	Udział we wspólnych programach szkoleniowych	Liczba uczestników szkoleń		
		RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	Liczba opracowanych rozwiązań		

Tabela 19. Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
Granice	Działania w obszarze zarządzania przekraczaniem granic	RCR81	Zakończenie wspólnych programów szkoleniowych	Liczba uczestników kończących szkolenia	0				
		RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zwiększone przez podmioty	Liczba rozwiązań przyjętych lub zwiększonych	0				

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi działań w ramach priorytetu Granice, w zakresie działań w obszarze zarządzania przekraczaniem granic będą **osoby odwiedzające lub przekraczające obszar wsparcia oraz jego mieszkańcy, a także pracownicy służb granicznych i celnych**. Podjęcie interwencji w tym zakresie może sprzyjać przedsiębiorcom (w tym z branży turystycznej) w prowadzeniu transgranicznej działalności gospodarczej (w tym turystycznej) poprzez umożliwienie sprawniejszego przemieszczania się pracowników oraz turystów przez granicę.

Działania w ramach tego celu szczegółowego mogą podejmować beneficjenci tacy jak:

- Służby graniczne i celne oraz inne jednostki zajmujące się zarządzaniem granicami z poszczególnych krajów obszaru Programu,
- Jednostki administracji publicznej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe

Należy również pamiętać, że działania podejmowane w ramach poszczególnych celów obejmują beneficjentów z co najmniej dwóch państw uczestniczących w programie, z których co najmniej jeden jest beneficjentem z państwa członkowskiego